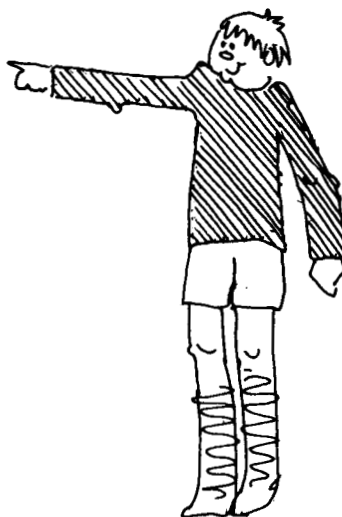

ÅRSMELDING FOR 1982
FRA
BARNEOMBUDET

Avgitt til Forbruker- og administrasjonsdepartementet
31 mars 1983

Innhold:

1. Administrasjon	3
1.1 Lov og instruks	3
1.2 Staben	3
1.3 Barneombudets råd	3
1.4 Budsjett og regnskap	3
1.5 Journal- og arkivsystem	3
2. Oversikt over henvendelser, saker og saksbehandling	5
2.1 Antall henvendelser	5
2.2 Antall saker av ulik type	5
2.3 Sakenes fordeling etter hvem som tok opp saken	7
2.4 Sakenes fordeling på de ulike fylker	7
2.5 Sakenes fordeling på saksområder	7
2.6 Forskjeller mellom barnas og de voksnes henvendelser	8
2.7 Behandling av enkeltsaker	8
2.8 Ombudets uttalelser etter hvem de er rettet til	9
2.9 Oversikt over høringsuttalelser	9
2.10 Befaringer	10
3. Informasjonsvirksomhet	10
3.1 Foredrag	10
3.2 Brosjyrer	10
3.3 Massemedia	11
3.4 Kontakt med myndigheter og organisasjoner	11
3.5 Veiledning av studenter	11
4. Barn i spesielle livssituasjoner	12
4.1 Funksjonsproblemer i barnevernet	12
4.2 Fosterhjem	13
4.3 Fysisk maktbruk overfor barn	15
4.4 Barn med institusjonsbehov	16
4.5 Adgang til å gi mindreårige alkohol	16
4.6 Politiets forhold til og behandling av barn	17
4.7 Barn fra språklig/etniske minoritetsgrupper	17
5. Barnetilsyn og offentlige fritidstilbud	18
5.1 Opptak i og oppsigelse fra barnehage	18
5.2 Kostnader for transport og opphold for barn med spesielle behov	19
5.3 Barnehager og økonomi	21
5.4 Forslag til ny barnehagelov	21
5.5 Regler for privat dagmammavirksomhet	22
5.6 Fritidsaktiviteter for større barn	22
6. Skolesaker	23
6.1 Tilpasning av skolen for barn med spesielle behov	23
6.2 Regler vedrørende elevers rett til skoleskyss	25
6.3 Elevers rettigheter i forhold til lærere	26
6.4 Elevers fysiske arbeidsmiljø	26
6.5 Skolenedleggelse	26
7. Kultur og forbruk	26
7.1 Barn og TV	26
7.2 Barn og video	26
7.3 Barne-porno i pressen	26
7.4 Barnekultursentrum	26
7.5 Farlige produkter	26
8. Familiens situasjon	26
8.1 Skilsmisse, barnefordeling og samværsrett	26
8.2 Barns rettigheter i familien	26
8.3 Barnefamiliens økonomi	26
8.4 Regler vedrørende arbeidstid, permisjoner med videre	26
8.5 Konflikter i bomiljøet	26
8.6 Foreldreopplysning	26
9. Barn og planlegging	26
9.1 Lekearealer regulert til andre formål	26
9.2 Lokalisering av arealer beregnet for barn	26
9.3 Veg- og trafikksikkerhetsplanlegging	26
9.4 Opparbeidelse av planlagte lekeområder	26
9.5 Prinsipielt arbeid med planleggingssaker	26
10. Kommunal økonomi	26
10.1 Prinsipper for nytt inntektssystem for kommunene	26
10.2 Ordninger av spesiell betydning for barn og unge	26
11. Etterord til barna	26
Vedlegg:	
I. Lov om barneombud	
II. Instruks for Barneombudet og dets råd	
III. Budsjett og regnskap for 1982 med kommentar	

Tegningene er laget av Guri-Mette Vestby.

1. Administrasjon

1.1 Lov og instruks

Lov om Barneombud ble vedtatt av Stortinget 6. mars 1981. Lovens formål er «å bidra til å fremme barns interesser i samfunnet» (§ 1) ved at Kongen skal oppnevne et Barneombud (§ 2). Loven pålegger ombudet «å fremme barns interesser overfor det offentlige og private» og «å følge med i utviklingen av barns levekår» (§ 3).

Loven beskriver også hvilke oppgaver som Ombudet særlig skal legge vekt på:

- av eget tiltak eller som høringsinstans ivareta barns interesser i samband med planlegging og utredning på alle felter,
- følge med i at lovgivning til vern om barns interesser blir fulgt,
- foreslå tiltak som kan styrke barns rettssikkerhet,
- fremme forslag til tiltak som kan løse eller forebygge konflikter mellom barn og samfunn,
- følge med i at det gis tilstrekkelig informasjon til det offentlige og private om barns rettigheter og tiltak de har behov for.»

Det er også utarbeidet en instruks for Barneombudet som gir regler for saksbehandlingen ved kontoret. Lov og instruks følger som vedlegg 1 og 2.

1.2 Staben

Barneombudets kontor som ble opprettet 1. september 1981 har i løpet av 1982 fått etablert seg med en fast stab på 4 personer. Disse er: Målfrid Grude Flekkøy, barneombud
Marika Kolbenstvedt, kontorsjef
Børre Lid, konsulent
Kirsten Skorge Ekornes, kontorfullmektig

I tillegg har følgende personer arbeidet ved kontoret i 1982:

Brit Førde, vikarierende kontorsjef 1.1—16.4.
Bente Ohnstad, vikarierende konsulent 17.2—10.5.
Eli Gotteberg, engasjert konsulent 13.9—31.12.

1.3 Barneombudets råd

Barneombudets råd oppnevnes av Kongen (lovens § 2). Ifølge instruksens (§ 10) skal rådet fungere som et rådgivende organ. Rådet skal bistå ombudet i dets arbeid ved å drøfte aktuelle saksområder og spørsmål vedrørende ombudets virksomhet.

Barneombudets råd består av følgende medlemmer med personlige varamedlemmer:

Christian Erlandsen	Bergfrid Fjose
Tone Bratteli Jamholt	Aud Iversen
Njål Petter Svensson	Dag Nilsson

Kjell Ballari
Magne Raundalen
Lucy Smith

Jarle Meløy
Kari Bjerke Anderssen
Anders Bratholm

Rådet har i 1982 hatt 4 møter, 3 møter på en dag og 1 møte av to dagers varighet. På årets siste møte deltok såvel medlemmer som varamedlemmer. Rådet har på årets møter diskutert samtlige større prinsipp saker som ombudet arbeider med. Videre har rådet diskutert Barneombudets forhold til pressen og til sentrale offentlige myndigheter, storting og regjering. Barneombudets informasjonsvirksomhet, regnskap og budsjett har også vært drøftet i rådet.

1.4 Budsjett og regnskap

Barneombudets totale budsjett for 1982 var på i alt kr. 1.113.280,—. Ca. 2/3 av midlene var avsatt til lønn og godtgjørelser mens resten var beregnet på varer og tjenester. Regnskapet for 1982 viste et mindre overskudd på kr. 9.850,—, og må derfor sies å være i samsvar med budsjettet. En detaljert oppstilling over budsjett og regnskap med kommentarer er tatt med som vedlegg 3.

1.5 Journal- og arkivsystem

Alle henvendelser til Barneombudet blir journalisert i løpende post- og telefonjournaler. Muntlige henvendelser blir satt opp skriftlig ved kontoret (instruksens § 2).

Henvendelsene ble i 1982 delt i 4 grupper:

- administrasjon av Barneombudets kontor, økonomi og personale (kun skriftlige henvendelser).
- forespørsler om foredrag, deltakelse på seminarer og kurs.
- informasjon om og kontakt med Barneombudet eller generell informasjon om ulike sider ved barns situasjon.
- saker, det vil si problemer som henvenderen ønsker at Ombudet skal ta opp, forslag en ønsker Ombudets synspunkter på og lignende.

Skriftlig informasjon som Barneombudet får under arbeidet med en sak blir også registrert som en henvendelse. Bestilling av brosjyrer og kontakt med pressen i forbindelse med intervjuer blir ikke registrert som henvendelser.

Som grunnlag for analyse av virksomheten og for å kunne besvare de mange spørsmål — særlig fra massemedia — vedrørende Ombudets arbeid, føres også en saksjournal. For hver sak beskrives blant annet:

- hvem som har tatt opp saken
- hvilken del av landet henvendelsen kommer fra
- hva slags sak det dreier seg om
- hvordan saken behandles ved kontoret
- hvilket utfall saken har fått

Når det gjelder sakenes utfall har Barneombudet i 1982 ikke hatt kapasitet til å følge opp de enkelte saker for å få vite resultatet. Barneombudet er derfor avhengig av at behandlende myndighet orienterer oss om det som skjer — noe som ikke alltid er tilfelle. Det vil dessuten ofte være slik at saker som ble avsluttet fra kontorets side i 1982

ennå ikke er avgjort i de aktuelle organer.

Kontorets arkivsystem er lagt opp etter de saksområder Ombudet arbeider med. Barneombudets arbeidsområde er her delt opp i følgende 6 hovedgrupper:

- Barn i spesielle livssituasjoner
- Barnetilsyn og offentlige fritidstilbud
- Skolesaker
- Kultur og forbruk
- Familiens situasjon
- Planlegging og forvaltning

1982 er Barneombudets første hele virksomhetsår. De ovenfor nevnte rutiner er utviklet etter hvert som en fikk oversikt over kontorets arbeidsområder og saksbehandling. Ved bearbeidelsen av dataene i forbindelse med årsmeldingen viste det seg at systemene delvis måtte justeres. Enkelte opplysninger er derfor påført sakene i etterhånd. Det er imidlertid lite trolig at dette representerer noen feilkilde av betydning. Erfaringene fra arbeidet med årsmeldingen for 1982 er lagt til grunn for de rutiner kontoret vil følge i 1983.

2 Oversikt over henvendelser, saker og saksbehandling.

2.1 Antall henvendelser

I løpet av 1982 mottok Barneombudet 1069 skriftlige og 572 telefoniske henvendelser, det vil si i alt 1641 henvendelser. Hovedtyngden av henvendelsene gjaldt saker, det vil si problemer eller forslag henvender ønsket at Ombudet skulle ta opp. 154 av de 1210 henvendelsene vedrørende saker kom fra barn.

<i>TYPE HENVENDELSER (Se avsnitt 1.5)</i>	<i>Antall</i>	<i>% av henvendelser</i>
Administrasjon	84	5,1
Foredrag m.v.	191	11,6
Informasjon om Barneombudet m.v.	156	9,5
Henvendelser vedrørende saker	1210	73,8
Total	1641	100,0

2.2 Antall saker av ulik type

Barneombudet hadde i 1982 en tilgang på i alt 763 saker. Flesteparten av sakene ble avsluttet i 1982. Dette henger sammen med at Ombudet hovedsaklig arbeidet med enkeltsaker. Men Ombudet har også på bakgrunn av henvendelser, enkeltsaker eller på eget initiativ tatt opp flere såkalte prinsippaker, det vil si generelle forslag om lovendringer, retningslinjer, nye økonomiske ordninger, forskningsprosjekter og lignende. I tillegg

<i>SAKSOMRÅDE</i>	<i>Totalt antall saker</i>	<i>Antall saker reist av barn</i>	<i>SAKSOMRÅDE</i>	<i>Totalt antall saker</i>	<i>Antall saker reist av barn</i>
<i>Barn i spesielle livssituasjoner</i>			<i>Kultur og forbruk</i>		
— Barnevernssaker, barnevernets virksomhet	24	-	— Barn og media, video, TV	49	12
— Barnemishandling	34	4	— Forbruk, farlige produkter	26	8
— Fysisk avstraffelse av barn	7	-	— Barns deltakelse i arbeidsliv, planlegging	8	2
— Fosterhjem, støttekontakt	22	-	— Diverse	21	8
— Barn med spesielle behov	16	-	Total	104	30
— Språklige minoriteter	8	1			
— Stoffmisbruk, kriminalitet, forhold til politiet	15	2	<i>Familiens situasjon</i>		
— Barn på sykehus, amming	9	-	— Familiens økonomi, arbeidssituasjon	32	4
— Barns rettigheter på ulike alderstrinn	13	6	— Boligforhold, bomiljø	8	-
— Diverse	18	-	— Konflikter i bomiljø	16	6
Total	166	13	— Skilsmisse, barnefordeling	116	10
			— Diverse	22	4
			Total	194	24
<i>Barnetilsyn og offentlige fritidstilbud</i>			<i>Barn og planlegging</i>		
— Barnehager	45	-	— Samfunnsplanlegging, oversiktsplanlegging	7	-
— Integrering i barnehage	6	-	— Detaljplanlegging nye boligområder	8	1
— Barnepark/dagmamma	6	-	— Detaljplanlegging eksisterende områder	30	13
— Fritidshjem	1	-	— Vegtrafikkplanlegging	25	2
— Fritidsklubber/ andre offentlige fritidstilbud	7	7	— Drift, gjennomføring	15	4
Total	65	7	— Diverse	10	1
			Total	95	21
<i>Skolesaker</i>			<i>Diverse saker som ikke faller inn i de øvrige grupper</i>		
— Skolebruksplaner, skolenedleggelse, klassedeling	13	6		37	18
— Skolevei/skoleskyss	22	4	Total samtlige saker	763	142
— Undervisning, mønsterplaner	14	2			
— Konflikter i skolemiljø, mobbing	30	12			
— Integrering, spesialundervisning	16	1			
— Skolens fysiske miljø	7	4			
Total	102	29			

til dette har Ombudet avgitt flere høringsuttalelser til forslag fra andre myndigheter (en oversikt over disse finnes i avsnitt 2.9).

<i>TYPE SAK</i>	<i>Antall</i>	<i>% av totalt antall saker</i>
Enkeltsak	634	83,1
Prinsippsak	49	6,4
Høringsuttalelse	16	2,1
Ikke avsluttet sak	64	8,4
Total	763	100,0

Arbeidsmengden varierer fra sak til sak. Noen saker kan avklares allerede i den første telefonen. Dette gjelder for eksempel mange spørsmål vedrørende konflikter innen familien, barn som spør om råd om mindre ting som ukelønn, leggetider og lignende og saker som klart kan henvises til andre instanser. I andre tilfelle kan en henvendelse resultere i omfattende arbeid både med et konkret problem og med forslag til mer generelle tiltak.

2.3 Sakenes fordeling etter hvem som har reist saken

Henvendelsene til Barneombudet kommer både fra barn, voksne enkeltpersoner, myndigheter og organisasjoner. Nesten en femtedel av sakene ble reist av barn. Barneombudet har også tatt opp en del saker på eget initiativ.

<i>HVEM SAKEN BLE REIST AV</i>	<i>Antall</i>	<i>% av totalt antall saker</i>
Ett eller flere barn	142	18,5
Voksen enkeltperson	452	59,2
Offentlig myndighet	112	14,7
Organisasjoner	27	3,5
Barneombudets eget initiativ	31	4,1
Total	763	100,0

Den øvre aldersgrense for Barneombudets ansvarsområde er 18 år. I 1982 fikk Ombudet henvendelser fra barn fra 2 år og oppover. De fleste barnehenvendelsene kom fra barn i alderen 8 til 14 år.

2.4 Sakenes fordeling på de ulike fylker

Sakene kom fra hele landet, men med en overrepresentasjon fra Oslo og Akershus. Tabellen neden-

for gir en oversikt over hvor mange saker som ble reist av personer, organisasjoner eller lokale myndigheter i de ulike fylker. Saker reist av sentrale myndigheter eller landsomfattende organisasjoner er holdt utenfor. Det er også en del saker der vi ikke har opplysning om henvenders bosted.

<i>FYLKE</i>	<i>Antall saker</i>	<i>% av sted- festede saker</i>	<i>Andel av folke- mengde 1980</i>
Akershus	84	15,0	9,0
Aust-Agder	5	0,9	2,2
Buskerud	32	5,7	5,2
Finnmark	16	2,9	1,9
Hedmark	13	2,3	4,6
Hordaland	45	8,0	9,6
Møre og Romsdal	20	3,6	5,8
Nordland	17	3,0	6,0
Nord-Trøndelag	10	1,8	3,1
Oppland	11	2,0	4,4
Oslo	144	25,7	11,1
Rogaland	41	7,3	7,5
Sogn og Fjordane	12	2,1	2,6
Sør-Trøndelag	28	5,1	6,0
Telemark	11	2,0	4,0
Troms	14	2,5	3,6
Vest-Agder	13	2,3	3,4
Vestfold	25	4,5	4,6
Østfold	19	3,4	5,7
Total	561	100,1	100,0
Ikke stedfestede saker	202		
Totalt antall saker	763		

2.5 Sakenes fordeling på saksområder

Barneombudet forvalter ikke en bestemt lov, men skal dekke alle problemer som gjelder barn opp til 18 år. Tabellen over saksområder Ombudet arbeidet med i 1982 illustrerer klart bredden i Ombudets arbeidsfelt. De enkelte hovedområder blir nærmere beskrevet i kapittel 4—9 i årsmeldingen.

Som det fremgår av tabellen fikk Barneombudet i 1982 henvendelser fra barn på nesten alle saksområder. Barna var opptatt av skolesaker, barn og media, skilsmisssaker og planlegging med konsekvenser for barns lekemuligheter i eksisterende boligområder.

Tabellen viser også klart nødvendigheten av at Ombudet tar egne initiativ i saker vedrørende

barn med spesielle problemer, det vil si barn som i langt mindre grad enn barn flest har ressurser til å kontakte Ombudet. Det var svært få barn som reiste saker om barn med spesielle behov generelt eller i skole og barnehage. Tilsvarende var det i liten grad barn som tok opp spørsmål vedrørende barn i fengsel, stoffmisbruk, barn på sykehus eller lignende.

2.6 Forskjeller mellom barnas og de voksnes henvendelser

Selv om de fleste henvendelser kommer fra voksne og dermed også de fleste sakene er reist av voksne, er det relativt mange barn som har kontaktet Barneombudet. Barnehenvendelsene skiller seg nemlig fra de voksnes henvendelser ved at det gjerne står flere barn bak hver henvendelse. Dette gjelder hele 37 av de 142 barnesakene. I alt er det derfor ca. 530 barn som har kontaktet Barneombudet.

Et annet skille mellom barnas og de voksnes henvendelser er at barn henvender seg til Barneombudet som første kontakt. Voksne har ofte vært i kontakt med en annen offentlig instans før de henvender seg til Ombudet. Dette fører til at vi oftere gir barna råd om hvor de skal henvende seg for å få svar, for eksempel på hvorfor kinobilletten er så dyr eller hvorfor noen skoler gir elevene blokkfløyter mens andre ikke gjør det. En konsekvens av dette er også at relativt mange barnesaker ikke blir realitetsbehandlet av Ombudet.

Barn bruker telefonen i større grad enn voksne. 48 prosent av barns sakshenvendelser i 1982 skjedde pr. telefon. Tilsvarende tall for de voksne var 38 prosent. I tråd med dette tar kontoret tirsdag ettermiddag bare imot barnetelefoner. For at kostnaden ikke skal hindre barn utenfor Oslo i å ringe, har vi innført ordningen med at kontoret ringer opp igjen etter at barna har opplyst om sitt telefonnummer.

Barn tar opp mange av de spørsmål voksne tar opp. Dessuten ringer eller skriver barn om ting som voksne ikke ville henvende seg til et offentlig kontor om. Barn blir også iblant utsatt for en behandling som ikke ville rømme voksne, og som de med full rett reagerer på.

Enda en forskjell er at barn er flinkere enn de voksne til å «fortelle hvordan det gikk» eller å takke for hjelp.

2.7 Behandling av enkeltsaker

Ifølge instruks for Barneombudet og dets råd, kan Ombudet enten avvise (§ 3), henvise til annen ins-

tans (§ 4), henlegge (§ 5) eller realitetsbehandle saker. Tabellen nedenfor viser hvordan de ulike enkeltsaker ble behandlet i 1982.

BEHANDLINGSFORMER	Antall	% av behandlede saker
Avviste saker	123	19,4
Henviste saker	107	16,9
Henlagte saker	140	22,1
Realitetsbehandlede saker	163	25,7
Veiledningssaker	101	15,9
Totalt antall behandlede enkeltsaker	634	100,0

Avviste saker gjelder som regel skilsmisssaker eller barnevernssaker. Ombudet har etter loven ikke anledning til å behandle konflikter innen familien, for eksempel mellom barnet og dets foresatte eller mellom foresatte, som enkeltsaker. Ombudet arbeider derfor med disse problemstillinger som prinsipp saker, men gir også informasjon til den som henvender seg til kontoret. Når barn trenger hjelp sørger Barneombudet for å opprette direkte kontakt mellom henvender og lokal myndighet.

Henviste saker omfatter saker der det finnes andre instanser som bør kunne ta seg av saken. I de fleste tilfeller ber Ombudet henvenderen selv ta opp saken med vedkommende instans og eventuelt komme tilbake til Ombudet hvis dette ikke fører fram. Vi gir da ofte informasjon om saksgang, aktuelle løsninger og referanser til nyttig materiale. Men Ombudet kan også selv oversende sakene til annen instans. I 1982 ble dette gjort for 25 saker. Avsnitt 2.8 gir en oversikt over hvilke instanser Ombudet henviste til.

Henlagte saker omfatter flere typer saker. De viktigste grunner til henleggelse er at:

- henvender ikke følger opp avtale om å sende inn materiale som er nødvendig for videre behandling av saken
- Ombudet arbeider med spørsmålet som prinsipp sak og ønsker ikke å ta opp flere enkeltsaker på nåværende tidspunkt
- det forhold henvendelsen gjelder er rettet eller opphørt
- saken er av mindre betydning og Ombudet finner ikke grunn til å ta den opp til realitetsbehandling
- Ombudet har ikke den kapasitet eller kompe-

tanse som er nødvendig for å realitetsbehandle saken.

Realitetsbehandlede saker omfatter de enkeltsaker der Ombudet har tatt et standpunkt til sakens innhold. I de tilfelle Ombudet finner forholdet kritikkverdig, vil Ombudet etter behandling av saken som regel rette en henvendelse til annen instans med sikte på å få denne til å rette på forholdet. I 1982 avga Ombudet slik uttalelse i 70 saker. Hvis Ombudet ikke finner forholdet kritikkverdig eller finner det vanskelig å ta stilling til de spørsmål saken reiser, blir uttalelsen som regel kun rettet til henvender. Det er også enkelte saker der saksforholdet er kritikkverdig, men Ombudet likevel velger å avgi uttalelse kun til henvender, eventuelt med kopi til relevante andre instanser.

Veiledningssaker. Både når det gjelder avviste og henviste saker blir det som regel gitt informasjon om lov- og regelverk, henvenders spesielle rettslige stilling, aktuelle instanser eller offentlig saksgang. Men veiledningssaker som ikke samtidig avvises eller henvises har vi i 1982 valgt å plassere i en egen kategori.

2.8 Ombudets uttalelser etter hvem de er rettet til

Vi har også sett på hvilke instanser Barneombudet henviste til og uttalte seg til i 1982. Når det gjelder enkeltsaker var det særlig kommunale organer Ombudet henviste til. Det var også kommunene som fikk flest uttalelser fra Ombudet. Mange av disse gjaldt planleggingssaker, men også barnehage- og skolesaker. Når det gjelder prinsipp saker og høringsuttalelser, var naturlig nok sentralmyndighetene mottaker for de fleste utspill.

2.9 Oversikt over høringsuttalelser

Nedenfor er listet opp de høringsuttalelser Barneombudet avga i 1982. Referanse til hvor i årsmeldingen de eventuelt omtales nærmere er gitt i parentes.

Etiske retningslinjer for forskning på barn — pediatrik forskningsetikk. Uttalelse til Norges allmennvitenskapelige forskningsråd.

Ot.prp.nr. 75 (1981-82) Lov om endringer i barnehageloven. Uttalelse til Forbruker- og administrasjonsdepartementet (avsnitt 5.4).

NOU 1982:14 Fastsettelse og innkreving av underholdsbidrag. Foreløpig uttalelse til Justisdepartementet (avsnitt 8.3).

NOU 1982:13 Forenklinger i bygningsloven. Uttalelse til Miljøverndepartementet (avsnitt 9.5).

Forskrift om inntak i den videregående skolen.

INSTANS	Henviste saker	Uttalelse til annen instans	Prinsipp-saker	Høringsuttalelser
Departementer	3	13	21	10
Annen				
sentralmyndighet	15	8	12	4
Fylkesmyndighet	3	2	3	—
Kommune	62	35	5	—
Organisasjon	14	5	6	—
Private, bedrifter	3	4	1	—
Påtalemyndighet	4	5	1	—
Massemediaorgan	3	3	4	—
Forskningsinstitusjon	—	1	—	2
<hr/>				
Totalt antall uttalelser	107	76*	53*	16
<hr/>				
Totalt antall saker	107	70	49	16

* At antallet uttalelser er flere enn antall saker skyldes at det i enkelte saker ble avgitt uttalelse til flere instanser. Kopier til andre instanser er ikke medregnet.

Utkast til endringer §§ 5 og 6. Uttalelse til Kirke- og undervisningsdepartementet.

Forslag til Norsk Standard for leketøy. Uttalelse til Norges Standardiseringsforbund (avsnitt 7.6).

Forslag til prosjekt/temaer for trafikksikkerhetsforskning. Uttalelse til Vegdirektoratet (avsnitt 9.5).

Ot.prp.nr. 13 (1982-83) Lov om endringer i lov av 13. juni 1969 nr. 24 om grunnskolen. Uttalelse til Kirke- og undervisningsdepartementet (avsnitt 6.2).

NOU 1982:10 Spesialistene i helsetjenesten, pleiehjemmene m.v. Uttalelse til Sosialdepartementet (avsnitt 4.1).

Innstilling om endringer i arbeidsmiljølovens arbeidstidsbestemmelser. Uttalelse til Forbruker- og administrasjonsdepartementet (avsnitt 8.4).

Skolebygg tilpasset elever med spesielle behov. Grunnskolerådets ERFA-publikasjon nr. 26/ november 1982. Uttalelse til Grunnskolerådet (avsnitt 6.1).

NOU 1982:15 Nytt inntektssystem for kommunene. Uttalelse til Kommunal- og arbeidsdepartementet (kapittel 10, avsnitt 4.1, 5.2, 5.3 og 6.2).

Verktøykassa hefte 6, «Kontroll av Planforslag — Eksempel: Reguleringsplan». Kommentar til Norsk institutt for by- og regionforskning.

Grunnregler for reklamepraksis, Det Internasjonale Handelskammer. Uttalelse til Forbrukerrådet.

Rapport nr. 28 «Forslag til forskning om børns trafiksikkerhed» fra Nordisk Trafiksikkerhetsråd. Uttalelse til Vegdirektoratet.

NOU 1981:35 Politiets rolle i samfunnet, del I. Uttalelse til Justisdepartementet (avsnitt 4.7).

2.10 Befaringer

Etter loven (§ 4) har Ombudet fri adgang til alle offentlige og private institusjoner for barn. Slike

befaringer er en viktig del av Ombudets arbeid for å følge med i barns oppvekstkår.

Med nåværende bemanning og arbeidsmengde har kontoret små muligheter til å foreta befaringer både i forbindelse med de konkrete enkeltsaker og til institusjoner, skoler med videre. I 1982 har kontoret måttet begrense befaringer til steder der Ombudet har vært i forbindelse med foredrag.

3 Informasjonsvirksomhet

Barneombudet har i 1982 drevet en omfattende informasjonsvirksomhet. Det vil særlig de første årene være nødvendig å spre informasjon om Ombudets eksistens, arbeidsområde og arbeidsmåter. De viktigste virkemidler er foredrag, brosjyrer og massemedia. I tillegg kommer kontaktmøter med myndigheter og organisasjoner.

Formålet med informasjonsvirksomheten er ikke bare å informere om Barneombudet, men også å tilføre kontoret informasjon om hva andre instanser arbeider med, pågående forskning og kunnskap om barns situasjon. I tillegg gir deltakelse på seminarer og kurs. Barneombudet anledning til å luften ideer og å få uformell respons på forslag kontoret arbeider med.

3.1 Foredrag

Barneombudet fikk i 1982 i alt 191 henvendelser vedrørende foredrag på kurs, seminarer og møter. Ombudet har ikke hatt kapasitet til å si ja til alle forespørsler. Ombudet har selv holdt 52 foredrag og staben for øvrig 6. Anslagsvis har Ombudet på denne måten nådd ut til ca. 2800 mennesker. I tillegg har kontoret vært deltaker på 10 arrangementer.

Foredragstemaer som har vært spesielt etterspurt er blant annet orientering om Barneombudets virksomhet, Barn og TV/video, Barns oppvekstkår samt Fysisk planlegging av nærmiljøet.

For å gi et bilde av hvem Barneombudet har vært i kontakt med, har vi gruppert de ulike arrangementene etter hvilken «sektor» som har vært ansvarlig. Naturlig nok var særlig barnevern/sosialsektor og skole/barnehagesektor godt representert med 22 respektive 21 arrangementer.

På 5 av arrangementene i skole/barnehagesektoren var det også elever tilstede. Ellers har teknisk/boligsektor stått bak 4 arrangementer og kultur/idrettsektoren 5.

Flertallet av arrangementene — 53 stykker — hadde deltakere fra hele landet. De resterende 15 gjelder organisasjoner, myndigheter, skoler og barnehager i Oslo-området.

3.2 Brosjyrer

I 1982 utarbeidet Barneombudet, med bistand fra Statens informasjonstjeneste, 2 brosjyrer:

1. «Hva er barnas ombud?» Tegneserie beregnet på barn i grunnskolen.
2. «Barneombudet». Kortfattet beskrivelse av Ombudets arbeidsområde.

Begge brosjyrene er utgitt både på bokmål og nynorsk. Brosjyrene ble distribuert til alle landets

grunnskoler, barnehager, sosialkontorer, barnevernsmønder, familievernkontorer og biblioteker. Brosjyre 2 ble også sendt til skolestyrer, videregående skoler og skoledirektørene. Forbruker- og administrasjonsdepartementet sto for kostnadene med distribusjon og trykking av brosjyre 1.

I tillegg trykket Barneombudet opp 13 500 eksemplarer av brosjyren med Lov og instruks som ble utarbeidet i 1981. Disse ble distribuert av Grunnskolerådet til alle landets grunnskoler.

Kontoret får stadig henvendelser om å sende flere brosjyrer — særlig klassesett til skoler og eksemplarer til bibliotek.

3.3 Massemedia

Massemedia har vist stor interesse for Barneombudet. Pressen og radio/TV har derfor vært sentrale informasjonskanaler både for å spre opplysning om kontoret og for å reise debatt om viktige saksområder.

Barneombudet har gitt en rekke intervjuer til dagspresse, ukepresse og fagtidsskrifter, og har fått en fast spalte i «Foreldre og Barn». I tillegg har Ombudets uttalelser i saker mange ganger blitt gjengitt i pressen. Men Ombudet har også selv tatt en del initiativ overfor pressen, som for eksempel artikler om aktuelle temaer og pressemeldinger etter rådsmøter og vedrørende spesielt viktige saker. Ombudet har her fått bistand av Statens informasjonstjeneste.

I 1982 ble Barneombudet omtalt i pressen over 1600 ganger. Saker som vakte stor interesse og debatt var blant annet:

- Barneombudet som nyopprettet kontor. Lokalpressen har her ofte ønsket materiale om saker fra deres distrikt.
- Fysisk avstraffelse av barn.
- Barns rett til skoleskyss.
- Forslaget til ny barnehagelov — særlig om kristen formålsparagraf.
- Fotballkamp i stedet for barne-TV.

Når det gjelder radio og TV har Ombudet deltatt både i barne- og ungdomsprogrammer, nyhetsprogrammer og programmer om spesielle temaer. Ombudet har også medvirket i flere utenlandske programmer. Blant annet har svensk,

dansk, tysk, hollandsk, engelsk og amerikansk radio og TV vist interesse for Ombudets funksjon og virkeområde.

3.4 Kontakt med myndigheter og organisasjoner

Barneombudet arbeider med å opprette kontakt med nasjonale myndigheter og organisasjoner. I 1982 hadde vi blant annet egne møter med representanter for Forbruker- og administrasjonsdepartementet, Handlingsutvalget mot barneulykker (HUMBU), Sosialdepartementet, Justisdepartementet, Forsvarsdepartementet ved likestillings- og familiekonsulenten, NAVFs Senter for barneforskning, Alene-Foreldre-Foreningen (AFFO), Mental Barnehjelp og Funksjonshemmedes Felleorganisasjon (FFO).

I tillegg har Barneombudet deltatt i fellesmøter med Likestillingsombudet arrangert av Forbruker- og administrasjonsdepartementet.

Barneombudet har også vært i kontakt med en del utenlandske myndigheter og organisasjoner, blant annet Justitiedepartementet (Sverige), Rådda Barnen (Sverige), Barnmiljørådet (Sverige), International Playground Association (IPA), UNICEF, Internationales Jugend-Kulturzentrum (Tyskland), Defence for Children (Sveits), L'Association mondiale des Amis de l'Enfance (Frankrike), Belgian Paediatric Association (Belgia), Internasjonal kongress for barn i Bulgaria, The International League of Societies for Persons with Mental Handicap og Oklahoma State University.

3.5 Veiledning til studenter

Ombudet har fått en rekke henvendelser fra studenter ved ulike læresteder som har bedt om materiale om forskjellige sider ved barns situasjon, referanser, beskrivelse av de saker Barneombudet har hatt osv. Denne oppgaven faller ikke automatisk inn under Ombudets virksomhet. Men da Ombudet finner det viktig å stimulere til at studenter tar opp barnerelevante temaer, har kontoret foreløpig tatt seg tid til å gi denne type veiledning.

4 Barn i spesielle livssituasjoner

I 1982 fikk Barneombudet 166 saker som angikk barn i spesielle livssituasjoner. Problemer som oppstår i vanlige livssituasjoner fordi barnet har spesielle behov blir i årsmeldingen omtalt i tilknytning til den situasjon som skaper vansker for barnet. Eksempler er manglende barnehageplasser eller skoler som ikke er tilrettelagt for barn med bevegelsehemninger.

«Spesielle livssituasjoner» omfatter plassering i fosterhjem eller i institusjon (spesialscole, sykehus, fengsel). Sakene vi fikk i 1982 illustrerer blant annet at:

- barnevernets ressursknapphet kan føre til mangelfull saksbehandling
- gjeldende lover og regler tar for mye hensyn til voksne, for lite til barna
- fosterforeldre har liten mulighet til å påvirke avgjørelser om plassering av barnet og får ikke den støtte og hjelp de har bruk for
- det finnes barn i spesialskole som har uholdbare boforhold

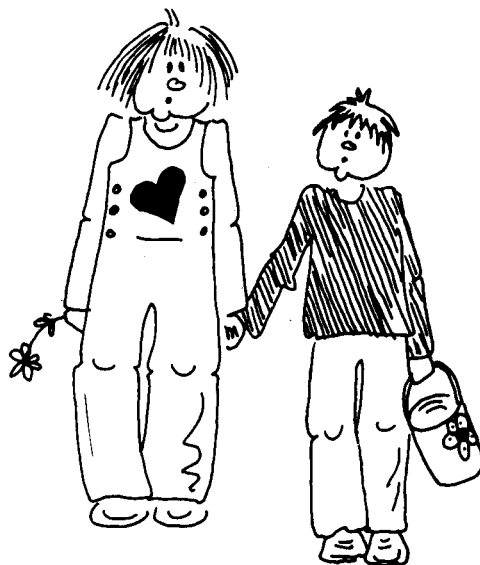
Vi fikk også en del saker om andre spesielle problemsituasjoner, for eksempel:

- barn mishandles fysisk eller det er mistanke om seksuell mishandling
- foreldre bruker ris som oppdragelsesmetode
- barn blir ufrivillig beruset ved å bli skjenket av en voksen
- barn blir ikke alltid hensynsfullt behandlet av politiet

Videre gjaldt en del av sakene de særlige problemer barn som tilhører språklige og etniske minoritetsgrupper kan møte.

Mange av enkeltsakene vi fikk dreiet seg om kompliserte og omfattende problemer. Enkle løsninger finnes som oftest ikke og bare sjelden kunne vi foreslå konkrete tiltak i forbindelse med den enkelte sak. Barneombudet har derfor på disse områdene lagt vekt på å innhente generell informasjon og å bruke den kunnskap enkeltsakene gir i høringsuttalelser og annet prinsipielt arbeid.

Det kan ellers nevnes at Barneombudet i 1982 engasjerte en konsulent for å samle materiale om barn med funksjonshemninger som bakgrunn for det videre arbeid på dette området. Vi har nå en oversikt over rettigheter, organisasjoner, ansvarlige instanser og referanser til aktuell litteratur. Hvis vi får kapasitet og ressurser i 1983, vil vi

følge opp dette arbeidet med tanke på å få utgitt en faktsamling om barn med funksjonshemninger.

4.1 Funksjonsproblemer i barnevernet

Samlet viser de sakene vi fikk innen dette problemområdet at barnevernet må rustes opp for å kunne behandle de problemer det har ansvaret for. Ideelt sett burde barnevernet styrkes slik at det kunne komme på offensiven og legge hovedtyngden av sitt arbeid i forebyggende tiltak. Slik situasjonen er i dag, er det mange steder bare de mest akutte krisene som kan behandles. For å sikre sosialsektoren et økonomisk grunnlag for og faglige ressurser til sin virksomhet, foreslo Barneombudet i sine uttalelser til NOU 1982:10 «Spesialister i helsetjenesten, pleiehjemmene m.v. Del I» og NOU 1982:15 «Nytt inntektssystem for kommunene» at barnevernet, utvidet til å omfatte også forebyggende tiltak, skal gis et eget blokktilskudd.

Bemanningsproblemer innen barnevernet knytter seg både til antall stillinger og kvalifikasjoner. I en kommune som Barneombudet fikk henvendelse om, har sosialkontoret 3 stillinger. Bemanningen omfatter diakon, barnevernspedagog og en saksbehandler med påbegynt universitetsstudium. Saksbehandler med spesiell innsikt i lovgivningen som vedrører barn har dette kontoret ikke. Barneombudet ba derfor om fylkesmannens kommentar til en slik bemanningssituasjon. Fylkesmannen oversendte forespørselen til Sosialdepartementet. Saken er ennå under behandling.

Denne og tilsvarende saker ble brukt som grunnlag for høringsuttalelsen til NOU 1982:10

«Spesialistene i helsetjenesten, pleiehjemmene m.v. Del I». Her uttalte vi også:

«..... at sosialkontorene nå er så godt etablerte i kommunene at tilskott knyttet til en kvantitativ bemanningsnorm ikke lenger skulle være nødvendig. Det økende press på sosialkontorene p.g.a. stigende boutgifter, arbeidsløshet og andre sosiale problemer skulle også motvirke nedtrapping av stillingstallet. Barneombudet vil likevel peke på to forhold som bør vurderes nærmere, nemlig krav til bemanningskvalitet og behovet for økte ressurser, evt. flere stillinger, til barnevernet.

Hovedkomiteen har merket seg at nær sagt alle sosialkontor nå har en bemanning som oppfyller departementets minstenormer. Det kommer imidlertid ikke klart fram om dette gjelder kvalifikasjoner såvel som antall stillinger. Barneombudet er kjent med at det finnes sosialkontor der det kan stilles spørsmålsteget ved bemanningens faglige kvalifikasjoner. Fylkesmannen skal påtale slike forhold, men har ikke myndighet til å forandre ansettelsene. Barneombudet er betenkt over dette bl.a. fordi sosialkontorene arbeider med saker som i høyeste grad griper inn i familiers og barns liv, saker som må sikres en høy-kvalifisert saksbehandling.»

Et annet problem Barneombudet har sett på, er de uklare ansvarsforhold som oppstår når barnevernet i flere kommuner er innblandet. Et eksempel er en sak der barnevernsnemnda i en 14-åring hjemkommune etter å ha overtatt omsorgen anbefalte fosterhjems plassering hos tante og onkel i en annen kommune. Barnevernet i sistnevnte kommune ville imidlertid ikke godkjenne hjemmet som fosterhjem. Dette førte til at barnet flyttet til slektningene, men fikk ikke gå på skole (under henvisning til at han ikke var hjemmeværende i kommunen). Tante og onkel fikk heller ikke godtgjørelse for å ha barnet boende. Barneombudet påtalte forholdet, men kjenner ikke utfallet.

I en annen sak var det en familie som flyttet til en ny kommune hver gang det ble forberedt ny barnevernssak. Dette førte til at barna fortsatte å bo under uheldig innflytelse over lang tid. På oppfordring fra Barneombudet sendte Sosialdepartementet et rundskriv til samtlige barnevernsnemnder som understreker meldingsplikten fra tidligere til ny bostedskommune.

Enkelte saker tyder videre på at behandlingen av barnevernssaker ikke alltid gir barna tilstrekkelig rettssikkerhet. Langvarige prosedyrer i forbindelse med vedtak om og klage på omsorgsvedtak er et av de forhold som kan medvirke til dette. I et eksempel hadde barnevernsnemnda overtatt omsorgen for et lite barn på grunn av mistanke om

mishandling fra foreldrenes side. I den påfølgende straffesaken ble foreldrene imidlertid frikjent og krevde derfor å få barnet tilbake. Barnevernsnemnda nektet å oppheve omsorgen og foreldrene påklaget dette. Da Barneombudet kom inn i saken, hadde klagen ligget hos fylkesmannen i nesten ett år, og barnet var derfor fortsatt i barnehjem. Usikkerhet om tidsfaktoren førte til at barnet heller ikke ble plassert i fosterhjem. Barneombudet mener at et akutt-fosterhjem, der foreldrene kunne ha jevnlig kontakt med barnet, hadde vært en løsning som bedre ivaretok barnets (og foreldrenes) behov.

Barneombudet vil ta opp synspunkter og forslag i tilknytning til problemer innen barnevernet i forbindelse med vår høringsuttalelse til NOU 1982:26 «Barnemishandling og omsorgssvikt».

4.2 Fosterhjem

22 saker gjaldt problemer i forbindelse med fosterhjem og støttekontakt til familier med en belastet situasjon. Henvendelsene har i hovedsak tatt opp de problemer fosterforeldrene opplever. Samtidig avdekker de etter Barneombudets oppfatning at barnets rett til en varig og trygg følelsesmessig forankring lett kan måtte vike for biologiske foreldres «eiendomsrett» til barnet.

Fosterforeldre savner ofte den veiledning og støtte de trenger, — de har vansker med å få tiltrengt avlastning eller de kan få så mange saksbehandlere/«eksperter» inn i bildet etter tur, at «hjelpen» blir mer en belastning enn en reell støtte. I andre tilfeller kan fosterforeldre oppleve at de får fosterbarn med store adferdsproblemer uten at de er blitt informert i forveien. Og når det oppstår problemer, har fosterforeldre blitt oppfordret til å si opp kontrakten. Henvendelser til Barneombudet har videre belyst hvor små muligheter fosterforeldre har til å påvirke avgjørelser om barnets plassering. Barn som har vært i fosterhjem flere år fra tidlig småbarnsalder kan, hvis de biologiske foreldrene ønsker det, flyttes tilbake på kort varsel. Det kan også være umulig å holde kontakt med barnet etter flytting. Fosterforeldre kan få besøksforbud, selv om barnet har bodd hos dem i opptil 12 år, når barnet flyttes, fordi biologiske foreldre setter seg imot besøk.

Barneombudet har også vært opptatt av manglende tilgang på egnede fosterhjem. Vi arbeider derfor med et forslag om ulike typer fosterhjem. Det kan dreie seg om «akutt-fosterhjem», ettermiddags- eller helgefosterhjem og langvarige fosterhjem. Akutt-fosterhjem kunne for eksempel

«Nyttar ikkje å slå folkeskikk inn i ungane»:

Riset bak spegelen – skadeleg og ulovleg

§ KJETIL TANDSTAD

– Vi fekk mykje juling då vi var små, men det vart no folk av oss

gjenstandar er ulovleg, men at slike lovbrøt truleg sjeldan vil bli straffeforfylgde. Domstolane vil i dag ikkje godta noko slags fysisk straff som fører med seg særleg

Ris er ikke vondere enn et spøyte-stikk

Då jeg var barn fikk jeg vite av mine skolekamerater at de fikk ris hjemme når de oppførte seg rampete. Så var det da ikke disiplinære vanskeligheter verken på skolen eller under konfirmasjonsforberedelsen i den bygden. Hadde Barneombudet gått til mine skolekamerater og anklaget dem for å slå dem?

av medisinsk sprøyte i gjenforundersøkelse som mes av straffelovens § 22 er det etter mitt skjønn o: dagligskalt av Barneombudet å hevde at en bibelsk og bruk av riset i ordspør. 29 straffbar legemstørrelse.

Er halvparten av oss villige til å slå?

«Barn skal rises i Guds navn»

– Oppfordringen i «Lys» er slett i gallup i 1978 viste at 60 prosent av oss som er mellom 15 år var for kron- situasjoner. Vi får 15 prosent Tyskland for barne – Bruk av ris er uttrykk for kjærlighet til barnet, og foreldre må gjøre det klart at de bruker ris som sakte, men sikkert sted de siste årene. Peer Skjelaen i «Lys» karakteriserer av barneomsorg.

Ansvarlig barneoppdragelse på tiltalebenken?

«Barn skal rises i Guds navn»

– Vi står på god, kristelig grunn når vi anbefaler for- ris sine barn der annet ikke nytter. Man skal rise med kjærlighet, sier tidligere lærer i barnes- Haugland. Han er redaktør i bladet «Lys» og har anmeldt til Riksadvokaten. Barneombudet har an- Men det er alene mitt eget an- ugland. der du selv om Ba- eaksjon? meget or- et

Barn må kunne oppdras uten fysisk avstraffelse

Med dette vil jeg invitere avisens leserkrets til å engasjere seg i en meget interessant debatt som foregår i Føderlandsvennen, avisen i Kristiansand. Det dreier seg om barneoppdragelse og i hovedsak om fysisk avstraffelse av barn. En del offisielle personer i Kristiansand har gått ut i artikler i avisen hvor de forsvarer bruk av fysisk avstraffelse. Men det er viktig å huske på at ris er ulovlig.

Min mening er at barnet oppdras uten fysisk avstraffelse. Ja, selv om det er på fin- trinn, kan det bli skadet. Det er viktig å huske på at ris er ulovlig.

Overlege ved Helsesrådet: Ris er barne-mishandling

– Ris er barne-mishandling. Det går heller ikke til at barnet er provokert. Det er en krenkende handling. Det går heller ikke til at barnet er provokert. Det er en krenkende handling. Det går heller ikke til at barnet er provokert. Det er en krenkende handling.

Størst debatt etter anbefaling av riset

– Det settes f.eks. likhet mellom ris og raske plin gen... Det vil si at ris er ulovlig. Lovavgivningen i Justisdepartementet er bestemt på å straffe dem som bruker ris. Det er en krenkende handling. Det går heller ikke til at barnet er provokert. Det er en krenkende handling.

Bevisene er tallrike

– Det mangler ikke på kraftuttrykk, hverken i leserbrev, referanser eller anonyme referanser. Barneombudet i saken om bruk av ris, Barneombudet er også tillagt å undersøke saken og sine synspunkter. I den bunken av bokstaver...

Det er ikke lov å slå

Et tidsskrift er nå – gjennom Barneombudet – anmeldt til Riksadvokaten fordi det anbefalte å gi ulydige barn ris. – Men der er like lov for foreldre å slå barna, fastslår det man gjorde. Særlig vanskelig blir det hvis man kommer inn i en ond sirkel.

Størst debatt etter anbefaling av riset

JENNY LIPPESTAD
– La billedbladet NA sende kaktus, la avisene gjøre narr. Ett sted må vi begynne for å få slutt på voldshandlinger overfor barn. Slik skriver en mor barn i et h- ombud. «Bibelsk å bruke ris» Rystende å høre slike holdninger!
– Det ville og gjorde i saken, sier Målfrid Grude Flekkey. Det settes f.eks. likhet mellom ris og raske plin gen... Det vil si at ris er ulovlig. Lovavgivningen i Justisdepartementet er bestemt på å straffe dem som bruker ris. Det er en krenkende handling. Det går heller ikke til at barnet er provokert. Det er en krenkende handling.
for høringsrunde fra Sosialdepartementet. Utvalget bak inn- ingen foreslår en ny formu- § 331 i lov om barn og for- av 8. april 1981. Forslaget: «Barnet skal ikke utsettes for fysisk avstraffelse eller annen krenkende behandling.» Utvalget foreslår utvalget en- lering i §228 i straffeloven- mai 1902. Handlingen i adre straffri når for- under 10 år.
Lette går mye lenger enn Barneombudet hittil har gått, sier Målfrid Grude Flekkey.
Men er Barneombudet enig i disse forslagene fra barnemis- handlingsutvalget?
– Barneombudet ville sann- synligvis ha forslått noe tilsva-

benyttes når et større barn har rømt hjemmefra og ikke ønsker og ikke bør bringes tilbake til de foresatte.

Fosterhjemproblematikken er et område som Barneombudet vil se nærmere på i forbindelse med NOU 1982:26 «Barnemishandling og omsorgssvikt».

4.3 Fysisk maktbruk overfor barn

Dette emnet omfatter to sakstyper: Fysisk vold overfor enkelte barn (barnemishandling) og spørsmålet om adgangen til å slå barn i oppdragelsesøyemed.

Saker om barnemishandling eller mistanke om seksuell mishandling i hjemmet gjelder konflikter mellom barnet og dets foresatte og må avvises (se instruksens § 3). Der det ikke i forveien var kontakt mellom henvender og det lokale hjelpeapparat, søkte Barneombudet å formidle kontakt. Særlig i saker hvor barn henvender seg til oss, synes vi en slik saksbehandling er nødvendig. Her nytter det ikke å be barnet ta saken opp med sine foreldre. Ofte trenger barnet nettopp hjelp til lokal kontakt for å komme ut av sin situasjon.

Spørsmålet om adgangen til å slå barn som oppdragelsesmiddel ble tatt opp av Barneombudet i februar 1982. Da fikk Barneombudet en henvendelse vedrørende et blad utgitt av en folkeopplysningsorganisasjon. Bladet inneholdt en artikkel som etter vår vurdering oppfordret til å bruke riset som oppdragelsesmiddel. Barneombudet anmeldte derfor redaktøren av bladet til Riksadvokaten, som oversendte saken til Statsadvokaten i Vestfold og Telemark. Formålet med anmeldelsen var å avklare om en slik form for avstraffelse er ulovlig eller ikke. Statsadvokaten vurderte imidlertid saken bare i forhold til straffelovens § 140 (om oppfordring til straffbar handling) og henla den «etter bevisets stilling». Sakens prinsipielle sider ble dermed ikke belyst.

Anmeldelsen skapte livlig debatt om «bruken av riset». Debatten viste at det er delte oppfatninger om både retten til — og nytten av — fysisk avstraffelse av barn. Barneombudet ba derfor i juni Justisdepartementets Lovavdeling om en vurdering av straffelovens § 228 (om legemsfornærmelse) i forhold til fysisk avstraffelse av barn.

Justisdepartementets uttalelse klargjør enkelte prinsipielle spørsmål av sentral betydning i forbindelse med «ris»-debatten. For det første blir det slått fast at avstraffelsens formål er irrelevant med hensyn til lovligheten. Fysisk avstraffelse blir ikke lovlig fordi formålet er av oppdragende karakter.

For det andre fremgår det av uttalelsen at fysisk avstraffelse ved bruk av ris eller andre gjenstander er ulovlig.

Det som etter Lovavdelingens syn er innholdet i foreldrenes «refselsesrett» er kun en «rimelig og avpasset bruk av fysisk makt». Barneombudet vil peke på at det her er brukt uttrykket «fysisk makt» — ikke fysisk avstraffelse. Dette uttrykket inneholder mer et moment av tvang enn av vold, mer avvergende enn angripende, og vil derfor heller ikke kunne medføre særlig fysisk smerte. Det fremgår imidlertid også av Justisdepartementets uttalelse at rettstilstanden fortsatt er uklar. En nærmere grenseoppgang vil bare kunne foretas av domstolene.

På grunnlag av Lovavdelingens uttalelse tok Barneombudet opp problemstillingen overfor Sosialdepartementet og Justisdepartementet og pekte på behovet for at de lovgivende myndigheter nå klart slår fast at foreldrenes refselsesrett må vike for barnets rett til fysisk integritet. Barneombudet pekte også på at et lovfestet forbud mot å slå barn ikke på langt nær er tilstrekkelig dersom den rettslige beskyttelse av barn skal bli reell. Selv om «bruk av riset» i prinsippet rammes av straffelovens § 228, skal påtalemyndighetene kun reise tiltale mot foreldrene når «almene Hensyn» krever det. Barna har ikke påtalekompetanse som fornærmet før de er fylt 16 år. «Almene Hensyn» foreligger ifølge praksis stort sett kun når det er tale om grove tilfelle av legemskrenkelser.

I praksis verner loven derfor ikke barn mot legemsfornærmelser fra foreldrenes side. Fysisk avstraffelse av barn vil også etter vedtakelsen av en ny lov behandles etter gjeldende påtaleregler. Uten andre endringer er det derfor fare for at et lovforbud kun vil medføre en økning i antallet slike ulovlige, men straffrie, handlinger. Barneombudet pekte i sine brev på følgende endringsmuligheter:

- senke aldersgrensen for barns påtalekompetanse i saker angående vold og krenkelser fra foreldrenes side
- utvide kretsen av «fornærmede» som kan begjære påtale på barnets vegne
- at Riksadvokaten pålegger påtalemyndighetene å endre sin forståelse av uttrykket «almene Hensyn» i slike saker

Hovedformålet med et forbud er ikke å straffe de som slår sine barn, selv om også straffeloven må brukes for å understreke samfunnets holdning til problemet. Det viktigste er å søke å forhindre at foreldre slår sine barn. For at et lovforbud skal

kunne få en normgivende og holdningsskapende funksjon, må lovens innhold og begrunnelse nå ut til folk. Barneombudet foreslo derfor overfor departementene at det ble lagt opp til en informasjonskampanje i tilknytning til eventuelle lovedringer.

Hverken departementene eller Barneombudet fant grunn til å forfølge saken på det daværende tidspunkt, fordi NOU 1982:26 «Barnemishandling og omsorgssvikt» forelå høsten 1982. Her foreslås det (etter svensk mønster) et nytt 3. ledd i barneloven:

«Barnet skal ikke utsettes for fysisk avstraffing eller annen krenkende behandling».

Barneombudet skal som høringsinstans ta opp dette og andre forslag fra barnemishandlingsutvalget i 1983.

4.4 Barn med institusjonsbehov

I tillegg til de problemer barn med spesielle behov kan ha i forhold til normalinstitusjoner som skole og barnehage (se avsnitt 5.2 og 6.1) kommer problemer i forhold til spesialtiltak. Problemene oppstår når spesialtiltak ikke fungerer. Dette er særlig uheldig fordi det blir barn og familier med stor belastning fra før som rammes.

Når det gjelder *barn på sykehus* ba Barneombudet i 1982 Mental Barnehjelp gjenta sin tidligere undersøkelse, men ble henvist til Nordiska Föreningen för sjuka Barns Behov (NOBAB). På grunnlag av saker Barneombudet hadde fått, ba vi om at undersøkelsen skulle omfatte noen spesielle områder:

- de psykologiske tilbud barn får på sykehus
- barns forhold på voksne avdelinger
- foreldres forhold når de er med barn på sykehus (enkelte steder blir foreldre i for sterk grad utnyttet som arbeidskraft)
- spesielle forhold omkring kronisk syke og barn med sykdommer med dødelig utgang

NOBAB har enda ikke svart på henvendelsen som ble sendt i november 1982.

Barn på spesialskoler blir i blant tilbudt forhold som ingen andre barn eller familier i Norge ville finne seg i. Situasjonen blir spesielt alvorlig når barna ikke har noe alternativ, men er tvunget til å akseptere tilbudet. Et graverende eksempel som Barneombudet fikk i 1982 er Trondheim offentlige skole for døve. Døve barn kan vanskelig gå i normal skole før de har fått så pass språk at de kan følge undervisningen. For denne gruppen kan spesialskole derfor være nødvendig.

Atmosfæren og pedagogikken ved skolen er ut-

merket, men de fysiske forhold er under enhver kritikk. Skolen ble bygget i 1825. Skolen ligger midt i den gamle bykjernen omgitt av sterkt trafikkerte gater. Utearealet er lite og består av asfalt og betong. Rundt 40 elever fra 7 til 16 år er internatelever. I tillegg har skolen ca. 20 elever som bor i eller like utenfor byen. Internatelevne har til dels sine oppholdsrom i samme korridor som de har klasserommene. I enkelte undervisningsrom er det sprekker i veggene, slik at det vintertid så vidt går an å holde temperaturen over nullpunktet. Mye er likevel gjort med lokalene. De store sovesalene er delt opp i mindre og mer koselige rom, men flere av elevene har sine «private» rom uten vindu i sovesalens midtseksjon. Tumlleplassen innendørs er begrenset. Korridorene er trange og mørke, trappene bratte og mange og med skrellende akustikk. Skolen har ett badekar. Et dusjkabinett er plassert i kjøkkenet, som ligger bokstavelig talt i flukt med fortauet utenfor. Denne dusjen deles av minst 6 tenåringer.

Skolens ledelse bestemte seg i 1982 for å stenge skolen etter høstferien dersom det ikke ble gitt tilleggsbevilgning. Barneombudet var på befaringsreise i mai 1982. Etter det har Barneombudet forsøkt å påvirke opinionen omkring situasjonen ved skolen, ved kontakt med NRK-fjernsynet og oppfordring til stortingsrepresentanter om å følge denne saken i budsjettssammenheng. Budsjettet for 1983 ble også bedre enn budsjettet for 1982. Hovedproblemet er imidlertid ennå uløst, idet de fysiske forholdene for elevene stadig er under enhver kritikk.

Dette er en type sak som det er vanskelig for Barneombudet å finne en god behandlingsmåte for, men vi vil fortsatt arbeide med saken i 1983.

4.5 Adgang til å gi mindreårige alkohol

Barneombudet har mottatt henvendelser om foreldre og andre voksnes adgang til å gi mindreårige alkohol. Bakgrunnen for mange av henvendelsene er et tilfelle som ble kjent i pressen, der foreldrene til en 12 år gammel jente anmeldte en voksen mann for å ha gitt henne alkohol. Da det ikke fremgikk av anmeldelsen at jenta var blitt beruset, henla politiet saken med den begrunnelse at forholdet ikke var straffbart. Selv om politiets grunnlag for henleggelse av saken er diskutabelt, viser saken likevel at lovgivningen på dette feltet er mangelfull.

Barneombudet henvendte seg til Sosialdepartementet og pekte på at det etter gjeldende rett ikke er noe forbud mot privat servering og overdra-

gelse av alkohol (uten vederlag) i seg selv. Ut fra det en vet om alkoholens skadevirkninger på barn og unge og om sammenhengen mellom ungdoms forbruk av alkohol og narkotika, synes dette å være en klar mangel. Det er også liten sammenheng i lovverket når en sammenlikner med forbudet mot å overdra tobakksvarer til barn under 16 år og regelverket omkring bruk og besittelse av cannabis. Disse forholdene tilsier — etter Barneombudets vurdering — at også privat servering og overdragelse av alkohol til mindreårige bør forbys. Barneombudet ba i november 1982 Sosialdepartementet om en reaksjon på disse synspunktene. Vi har ennå ikke mottatt noe svar.

4.6 Politiets forhold til og behandling av barn

Enkelte henvendelser i 1982 gjaldt foreldre som klaget på politiets behandling av barn. Ankepunktene dreide seg særlig om manglende varsling av foreldrene ved avhør og andre samtaler med barn. Barneombudet har tatt opp sakene med politiet og blant annet påpekt hvor viktig det er at foreldrene er tilstede i slike situasjoner. Embetsmenn innen politiet har stort sett vist forståelse for Barneombudets synspunkter. Politimesteren i en større bykommune skriver således:

«Politikammeret har tidligere flere ganger innkjærpet rutinene for behandling av barn og ungdom. En vil fortsatt foreta instruksjon om dette med henblikk på at Deres og politikammerets synspunkter blir gjort gjeldende.»

Det synes imidlertid som om slike instruksjoner isolert sett har relativt liten innflytelse på holdningene blant de alminnelige polititjenestemenn.

Barneombudet mottok i 1982 NOU 1981:35 «Politiets rolle i samfunnet, del I» til høring. I vår uttalelse tok vi opp politirolleutvalgets forslag og vurderinger som er av særlig betydning for barn:

- barn og unges forhold til politiet
- behovet for et «integrert» og «sivilt» politi — bydelspoliti
- politiets forebyggende og holdningsskapende virksomhet
- politiets avhør og innbringelse av barn
- politiets holdninger til og prioriteringer av anmeldelser fra barn
- politiets prioritering av kriminalitet mot barn, eksempelvis mishandling og utnyttelse av barn under den seksuelle lavalder

Barneombudet tok spesielt opp bydelspolitiets muligheter til å oppdage barnemishandling og vanrøkt av barn og foreslo konkret at politiet skal

ha en ubetinget rapportplikt til barnevernet ved mistanke om slike forhold.

4.7 Barn fra språklige/etniske minoritetsgrupper

På dette området behandlet Barneombudet 8 saker. To av sakene angikk flyktningebarns situasjon i Norge. En av disse gjaldt oppnevning av verge for fem vietnamesiske flyktninger. Barna var umyndige og foreldreløse, og det ble hevdet at de ikke var under tilsyn av voksne før og etter skoletid. Barneombudet innhentet opplysninger i saken, og det viste seg at problemet da var løst ved en omorganisering av ansvarsforholdene mellom kommunen og Sosialdepartementet.

Vi fikk videre et par saker om samer og deres problemer som minoritetsgruppe i Norge. En jente på 12 år og som er sørsame etterlyste morsmålsundervisning også for samer sør i landet. Hun skrev:

«Hvorfor ikke foreldrene kan lære oss samisk? Grunnen for meg er at moren min ikke har tid, og forresten er grammatikken på samisk vanskelig.» Hun skriver videre:

«Hvis det for eksempel hadde blitt undervisning i samisk i den kommunen jeg bor, ville det kommet en del samer sammen og da kunne vi blitt kjent med hverandre og vi kunne diskutert de forskjellige problemer som oppstår for oss samer.»

Barneombudet sendte kopi av brevet til kulturministeren og kirke- og undervisningsministeren. Kirke- og undervisningsdepartementet svarte at det er mulig det kan etableres en valgfagsundervisning i samisk, men at det er vanskelig å skaffe kvalifiserte lærere.

Barneombudet ble senere bedt om å kommentere et forslag til læreplan for morsmålsundervisning for fremmedspråklige elever. Grunnskolerådet hadde utarbeidet et omfattende notat som Barneombudet knyttet et par bemerkninger til. Blant annet fremhevet vi at:

«fremmedspråklige *førskolebarn* er ikke nevnt i forslaget. Barneombudet forutsetter at disse kommer inn under kommunenes ansvar for førskolebarn med behov for spesialpedagogiske tilbud ifølge Grunnskoleloven. Kombinert med Barnehagelovens krav om at barn med spesielle behov skal prioriteres ved opptak, forutsetter Barneombudet videre at morsmålsopplæring hører med til de opplegg som kan tilrettelegges i barnehage. Barneombudet vil derfor foreslå at opplegg og ansvar for førskolebarn klarlegges innledningsvis i den endelige læreplan». Vi påpekte videre at:

«Fremmedspråklige elever har rett til morsmålsundervisning på samme måte som barn med

andre spesielle behov har krav på tilrettelagt undervisning ut fra sine behov. Det må derfor sikres økonomi til morsmålsundervisning som er tilrettelagt for å imøtekomme de fremmedspråklige elevenes spesielle behov.»

Mulighetene for å opprettholde kulturell identitet er et annet spørsmål i forbindelse med etniske minoritetsgrupper. I en henvendelse vi fikk vedrørende Altautbyggingen, ble det blant mye annet reist spørsmål om mulige virkninger for samebarns kulturelle miljø. Barneombudet måtte avvise saken av kapasitetshensyn og sendte ut en pressemelding der vi blant annet sa at kontoret ikke har ressurser til å sette i gang de forskningsprosjekt som eventuelt kunne kartlegge virkningene av utbyggingen. I svaret til de organisasjonene som ba Barneombudet vurdere virkningene

av Altautbyggingen på forholdene for barna i området skrev Barneombudet:

«Konfliktene omkring en utbygging fører ofte til bevisstgjøring om problemene, noe som igjen kan styrke samhold og identitet. Samtidig kan konfliktene føre til usikkerhet både på kort og lang sikt. Problemene omkring planlegging av større utbyggingsprosjekter er kommet klart fram i forbindelse med f.eks. Alta-utbyggingen, anleggene på Rafnes og Kårstø og i drabantbyer rundt Oslo. Barns interesser blir ofte dårlig ivaretatt ved store utbyggingsprosjekter. Barns lekemuligheter, trafikk, trygghet i lokalmiljøet, virkningene av stor og rask innflytting i et lite samfunn, virkningene av endringer i næringsstruktur er elementer som påvirker barns oppvekstforhold. I alle større utbygginger burde disse forholdene være gjenstand for en grundig vurdering før det tas stilling til eventuell utbygging.»

5 Barnetilsyn og offentlige fritidstilbud

Hovedtyngden av saker innenfor dette området gjaldt forhold i tilknytning til barnehager, i alt 50 av 65 saker. Men Barneombudet har også fått et par henvendelser vedrørende andre tilsynsformer som barnepark og foreldrevikar. Forhold som skaper problemer og som er tatt opp med Barneombudet er blant annet:

- manglende tilgang på barnehageplasser, som blant annet medfører at barn med klart behov ikke får plass eller at barn kan miste en plass der.
- nedleggelse av personalbarnehager eller oppsigelse av barn som er tatt inn i slike barnehager uten at de foresatte tilhører den aktuelle personellgruppe.
- høye betalingssatser eller krav om å betale for full dag selv om barnet bare har behov for halvdagsplass.
- økonomiske ordninger som ikke godt nok dekker ekstra kostnader til transport til og opphold i barnehage for barn med spesielle behov.
- manglende hensyntagen til barns behov ved planlegging og lokalisering av barnehager (se eksempel tatt med i avsnitt 9.4).
- for lite personell i barneparken i forhold til antall barn.

- det finnes ikke regler som hjemler kontroll av privat dagmammavirksomhet.
- barn savner fritidsklubber og andre former for fritidsaktiviteter.

5.1 Opptak i og oppsigelse fra barnehage

12 av de saker Barneombudet fikk i 1982 gjelder opptak i barnehage eller oppsigelse av barnehageplass. Barneombudet har ikke kapasitet til å gå inn i slike enkeltsaker og mener at vurderingen av hvilke barn i kommunen som skal få plass bør foretas av de lokale myndigheter. Vi har imidlertid sett nærmere på et par saker som gjaldt barn med spesielle behov og på en sak der det ble reist spørsmål om selve behandlingsprosedyren var korrekt.

I den sistnevnte saken hadde en enslig mor i sin søknad om barnehageplass prioritert den barnehagen hvor barnet hadde plass. På grunn av en presset økonomi hadde hun imidlertid ønsket en annen barnehage dersom hun ikke fikk friplass. Mora trodde hun ved den andre barnehagen kunne få redusert betaling ved kortere oppholdstid for barnet. Ved opptaket i kommunen ble mora ikke tilkjent friplass, og barnet fikk plass i den andre barnehagen. Vedtaket om å flytte barnet ble påklaget, men klagen ble avslått med den begrunnelse at hun hadde fått plass i den barnehagen hun ønsket. Mora kontaktet Barneombudet som fikk saksdokumentene fra vedkommende skolestyre. Det kom da fram at;

- Betalingsordningen ved de to barnehagene var lik, slik at moras forutsetninger om redusert betaling ved den ene ikke holdt stikk. Disse forutsetningene var etter Barneombudets vurdering klart synlige for opptaknemnd og skolestyre.
- Det ble senere klart at mora hadde rett til friplass, og hun fikk tilbakebetalt det beløp som var innbetalt.
- Det kom også fram at skolestyret ved vurderingen av søkerens inntektsgrunnlag regnet med samboers inntekt. Dette er ikke i overensstemmelse med Forbruker- og administrasjonsdepartementets standpunkt til dette spørsmålet.
- Skolestyret henviste også til at mora hadde klaget på forholdene ved barnehagen barnet hadde plass ved. Disse klagenes var imidlertid framsatt i egenskap av foreldrerepresentant og kan ikke være relevante som argumenter for overflytting.
- Skolestyrets saksbehandling led av formelle feil når det gjaldt veiledningsplikt, forhåndsvarsel og begrunnelse.

På bakgrunn av at mora ikke nok en gang ville flytte barnet, nøyde Barneombudet seg med å henstille til skolestyret å vurdere rutineene ved opptak i barnehagene, klagebehandlingen og så videre, slik at saksbehandlingen blir forsvarlig og i samsvar med forvaltningslovens regelverk.

5.2 Kostnader for transport og opphold for barn med spesielle behov

Etter barnehagelovens § 5 skal barn med spesielle behov ha fortrinnsrett til barnehageplass hvis de kan profitere på dette. Forutsetningen for at barna skal kunne dra nytte av barnehagen som spesialpedagogisk tilbud, er dels at kommunen har barnehager og dels at det finnes økonomisk dekning for ekstrapluttgifter. De 6 sakene Barneombu-

det har hatt vedrørende barn med spesielle behov, viser at disse forutsetningene ikke alltid er tilstede.

Uklarhet og usikkerhet om virkningene av bortfall av mulighet til å dekke utgifter til transport og/eller ekstrahjelp/utstyr over trygdebudsjettet var årsaken til flere henvendelser. Tidligere kunne oppholds- og transportkostnader for det enkelte barn dekkes over trygdebudsjettet. Ordningen falt bort 1. januar 1982. Samtidig ble den del av det generelle statstilskottet til barnehager som er øremerket til barn med funksjonshemninger øket fra 5 % til 10 %. Denne statsstøtten er basert på kommunens totale driftsutgifter til barnehagesektoren. I kommuner med lav barnehagedekning kan en risikere at det totale beløp blir så lite at kommunen ikke ser seg i stand til å etablere tilbud for barn med spesielle behov eller at foreldrene må bære en uforholdsmessig høy del av kostnadene. Særlig problematisk er situasjonen i kommuner med spredt bosetting og dermed høye transportkostnader.

Ved rundskriv til kommunene har Forbruker- og administrasjonsdepartementet slått fast at det bare er tre barn som ikke lenger nytter barnehageplass som konsekvens av den nye ordningen. Det påpekes videre at kommunene eller foreldrene ellers har overtatt dekningen av utgiftene til transport og/eller barnehageopphold. Saker som Barneombudet har fått viser at utgiftene for kommuner og foreldre kan bli betraktelig. I ett eksempel er ekstrapluttgiftene til ett barn ca. kr. 80.000,—, mens det totale særtilskottet (10 %) til kommunen for barn med spesielle behov er kr. 70.000,—. Fra en annen kommune vet vi at kommunen har ytet totalt kr. 17.600,— i tillegg til statstilskottet — også for ett barn. I andre kommuner kan transportutgiftene komme i tillegg til foreldrebetalingen. Denne er i noen kommuner kr. 1.900,— pr. måned. Enkelte foreldre må vurdere å søke for eksempel HVPU-institusjoner fremfor å beholde barna i normalbarnehage på grunn av kostnadene.

Skal integrering i barnehagene bli en realitet, må ikke familiene belastes ekstra fordi deres barn for eksempel trenger transport. Barneombudet har derfor bedt Forbruker- og administrasjonsdepartementet om å utrede hvordan utgiftene nå fordeles mellom kommunen og foreldrene.

I tillegg har Barneombudet i sin uttalelse til NOU 1982:15 «Nytt inntektssystem for kommunene» foreslått at det spesielle tilskottet til barn med spesielle behov må opprettholdes. Støtten bør imidlertid fordeles etter antall barn med spesielle

Barnehagen god butikk

AV ODDLEIV MOE og MAGNAR ØSTIGÅRD (foto)

Skal Oslo tjene på barnehavene?

Staten og foretaker til kron-

ØYSTEIN GRUE

Oslo kommune kommer høyst sannsynlig til å tjene på barnehavedriften. De foreslåtte takstøkninger er øker med 117 prosent i år. Årsange

barnehavetaking på ca. 13 per 1000 barn fikk i år avslag på nye barnehageplasser. I forbindelse med kommunestyrets behandling fikk en kommisjon i høst opplyst om at kommunen i 1981 og finne en atseptabelt har ikke instruksjoner for å overfor barnehaver.

Spe- og småbarnplasser dyre: 511

Full barnehavebetaling også for kort opphold?

ALF B. GODAGER

Barnehavesjefen legger til at det for å sikre drift av alle barnehaver og unngå nedleggelse er nødvendig å øke foreldrebetalingen. Hun henviser til bindelse til opphold.

Funksjonshemmede barn rammes av nyordning

ge grunner foreldre som barns- eller i en av de rnehav-

Tilfeldig om de får barnehageplass

Heretter vil det bli helt tilfeldig om funksjonstransport til barnehage. For mange barn i barnehage eller ikke til slik transport. Nå er opp til den enkelte kommun.

Av Kari Gasvæn

Vi har allerede fått mange hendelser om dette, både fra foreldre, organisasjoner og PP-kontroll rundt omkring i landet, særlig Sogn og Fjordane og Finnmark er fylker med barnehagedekning nå med saken, hodes, daglig hemmedes Fell Hun sier at er redd for å i sen for sitt barn, fordi den til slike plasser mange funksjon er i kommune munens samlede plasser. Oslo-foreldre med sans for økonomisk rettferdighet støtter landsstyret for Kristelig Folkepartis Kvinne-

Barnefiendtlig budsjett

Av Liv Grøttum Johansson

Oslo-foreldre med sans for økonomisk rettferdighet støtter landsstyret for Kristelig Folkepartis Kvinne-

Barneombudets sterke uttalelse mot kristen formålsparagraf i barnehagene meget beklagelig

Kristelig Folkepartis Kvinne har på sitt landsstyremøte 24. april drøftet Barneombudets sterke uttalelse mot kristen formålsparagraf for barnehagene. En finner det

foreldrene mangler dokumentasjon. Hun ser videre bort fra de eldre gir uttrykk for. Vårt samfunn har

Over 80 barnehageplasser står ennå tomme

Hauketo-ungdom: 'ere søkere til baromsås, blir vi senger ved tilnår

Østen til Aftenposten. I bar og Vestli er det nå 60 ledige plasser mellom 20 og 25 under tre år og til barn mellom tre og omsås er d

Fritidsklubber som forebyggende miljøarbeide

Blant de resultater som er oppnådd er at det nå er utarbeidet som er tilpasset Samti-

line. Konsulenten bør også følge opp rusmiddelinformasjon og holdingsarbeide gjennom å støtte utviklingen av en rustri medomsakultur. Teater, musikk, radio er aktivite-

Bygger sin egen fritidsklubb

«Endringer i barnehageloven kan få uheldige virkninger for nærmiljøet»

Oslo (NTB): Regeringens foreslåtte endringer i barnehagelovens formålsparagraf er utvilsomt et skritt som vil ha uheldige virkninger for nærmiljøet, blant annet på grunn av lange transportavstander, samholdet mellom barna og tilhørigheten til nærmiljøet, sier Miljøverndepartementets administrerende direktør.

viser til ir. 16 om der det he g mål at al kan få plass i nærmiljøet. Departementet under at et barnehagetilbud det mulig grad er i alle i det aktuelle nå vil være det beste ut syn til barns og voks og til forvaltningen ressursene. Som regj imidlertid ikke pla

Barnehageloven og barneombudet

Av barneombud Målfrid Grude Flekkøy

barnehage og skole. Man gir for eksempel ikke leseopplær om man vet at barnet skal lese forberedende grunn

Appell til partiene:

Likestilling i livssynsspørsmål

En gruppe kjente enkeltpersoner — med blant andre Jørgen Galtung og Eva Kolstad i

- Kristen barnehagelov gir ingen dramatisk endring

ØYSTEIN GRUE

Jeg kjenner ikke til noe

denne delen av formålet, opplyste han. Utkastet til bestemmelsen om kristen verdiforankring er ut-

Det er ikke engang sikkert at alle disse vil benytte seg av adgang til å vedtekstfeste en utvi-

det praktisering av lovens kristne formålsbestemmelse, understreket Stenstadvoid.

ses også til at Barneombudet i sin høringsuttalelse har advart mot kristen formålsparagraf i

Farsunds nye barnehavesatser:

Prisene opp 141 prosent

LISS HEGGE

Nye barnehavesatser skal per strid i Farsund. Kommune styret har øket sene for fire-tim hageplasser sent

I forbindelse med kommunestyrets behandling fikk en kommisjon i høst opplyst om at kommunen i 1981 og finne en atseptabelt har ikke instruksjoner for å overfor barnehaver.

Barnehaven, et tilbud til alle

Alle førskolebarn skal få plass i barnehage dersom foreldrene ønsker det. Dette er Regjeringens mål, og den oppfordrer derfor kommunene til å fortsette utbyggingen av barnehaver i så høy takt som den økonomiske situasjon tillate

behov og ikke ut fra de totale barnehageutgifter. En slik ordning vil også gi et større beløp pr. barn, idet den øremerkede tildeling til kommuner som ikke har barn med spesielle behov faller bort.

5.3 Barnehager og økonomi

9 saker angikk den kommunale barnehagepolitikken. Manglende antall plasser, høy foreldrebetaling og krav om full betaling for halvdagsplass skaper problemer for barn og foreldre. Barneombudet har derfor utarbeidet et brev som dokumenterer barnehagens betydning for barn og som drøfter økonomi omkring barnehageutbygging/-drift i forhold til den totale offentlige økonomi.

Et eksempel kan hentes fra en kommune som har foreslått en foreldrebetaling på kr. 19.000,— pr. år. Dette er nesten tre ganger så mye som Forbruker- og administrasjonsministeren antydte i en artikkel i Aftenposten i desember 1982. I sitt brev til kommunen peker Barneombudet på at kommunen med en slik betalingssats vil tjene på barnehagedriften. Dessuten vil en rekke foreldre ikke lenger ha råd til å nytte seg av barnehageplassen. En slik politikk vil gå ut over barna. Etter å ha beskrevet barnehagens betydning for barnas intellektuelle, følelsesmessige og sosiale utvikling, skriver Barneombudet:

«Kommunen må altså ta med i regnestykket hva som må betales for eventuelle andre former for barnetilsyn og for spesialtilbud til funksjonshemmete førskolebarn. Den økonomiske virkning på lengre sikt ved å forebygge for eksempel tilpassingsvansker i skolen eller plassering i spesialinstitusjon er enda vanskeligere å beregne, men bør være med i helhetsbildet. Det skulle være tilstrekkelig å minne om at *døgnpris* innen HVPU er kr. 500,— til kr. 1.000,—, innleggelse i barnepsykiatrisk institusjon koster over kr. 1.000,— pr. døgn. Noen barn trenger hjelp utover det en barnehage kan gi, men det er neppe tvil om at innleggelse i døgninstitusjon kan unngås i mange tilfeller der barnehage tilbudet i nærmiljøet er tilstrekkelig.

Det er derfor Barneombudets oppfatning at begrensninger i tilbud eller muligheten for å nytte slike tilbud fører til en kortsiktig sparing. På lengre sikt må det være økonomisk riktig å satse på at førskolebarn med og uten spesialpedagogiske behov får tilfredsstilt sine behov og derved blir sikret en optimal utvikling. Dette vil ikke skje dersom foreldre og barn utelukkes fra barnehagen på grunn av for høy foreldrebetaling. Dersom kommunen vedtar en så høy foreldrebetaling må grensen for friplass (hel eller delvis) settes på et inntektsnivå som er så høyt at det bare er de aller sterkeste økonomisk som *ikke* får friplass.»

Den kommunale barnehagepolitikken er i dag i stor grad basert på muligheter for statlige driftstil-

skudd. Hvis disse blir tatt bort og gitt kommunene som en del av et generelt rammetilskott, slik det foreslås i NOU 1982:15 «Nytt inntektssystem for kommunene», står en, etter Barneombudets oppfatning, i fare for å redusere barnehageutbyggingen og/eller øke betalingssatsene for foreldrene. I sin uttalelse til NOU 1982:15 har Barneombudet derfor foreslått at barnas rett til barnehageplass lovhjemles.

5.4 Forslag til ny barnehagelov

Barneombudet har avgitt uttalelse til Ot.prp.nr. 75 (1981-82) om forslag til ny lov om barnehager. I sin høringsuttalelse la Barneombudet vekt på de endringer som direkte berører barna. Personalets og foreldrenes forhold er ikke uttømmende kommentert, selv om dette indirekte påvirker barnas situasjon.

Høringsuttalelsen kan sammendras slik: Barneombudet er med få unntak enig i de foreslåtte endringer og ser spesielt de nye bemanningsnormer som en klar forbedring i forhold til någjeldende lov. Vår vesentligste innvending gjelder forslaget om en utvidet kristen formålsparagraf som vi mener *kan* få uheldige konsekvenser for barn i førskolealder. Dette henger blant annet sammen med at barn i førskolealder har små forutsetninger til å oppfatte de abstrakte sidene ved religiøse spørsmål og til å skille mellom oppfatninger og personlige meninger. Barn i denne alderen har et særlig stort behov for trygghet og for å kunne stole på det som formidles av foreldre og andre voksne. De har liten forståelse for at voksne har ulike oppfatninger. Barn med en annen livssynsmessig bakgrunn enn den en barnehage med kristen formålsparagraf vil gi, kan derfor bli utsatt for lojalitetskonflikter. Særlige problemer vil en utvidet formålsparagraf kunne skape for det økende antall innvandrerbarn.

Barneombudet peker i sin uttalelse videre på at sammenligningen med skolen ikke er holdbar. Dels omfatter barnehagen barn på et annet utviklingstrinn enn skolen. Forskning viser at skillet før og etter 6-7 år er markert. Dessuten har en skoleklasse en mer ensartet sammensetning i gruppa. Derfor blir kravet om å formidle stoff, slik at barna som gruppe forstår, helt annerledes i skolen enn i barnehagen. Et annet skille mellom skole og barnehage er at skolen tilbyr og kan legge til rette alternativ livssynsundervisning på grunn av timeplanssystemet. Med den lave barnehagedekningen kan foreldrene ikke velge hvilken grad

eller form for livssynspåvirkning deres barn skal få.

Barneombudet er enig i at de kristne grunnverdier er alminnelig godkjent i befolkningen og derfor ligger til grunn for den oppdragelse barnehagen gir barna. Men samtidig mener vi at det er foreldrene som bør ha hovedansvaret for barnas livssynsmessige oppdragelse. Vi foreslo derfor at formålsparagrafen ble stående uendret.

Av andre kommentarer til lovforslaget kan nevnes at Barneombudet foreslo at:

- loven utformes slik at den også omfatter barne-parker, korttidsbarnehager og barnehageklasser, for eksempel ved at timetallet per uke settes til 15 i forbindelse med godkjenningskravet.
- det etableres kontrollordninger for såkalt dagmammavirksomhet.
- departementet må sikre at kommunene følger sin plikt til å utarbeide barnehageprogram.
- departementet vurderer en maksimalsats for foreldrebetaling og/eller en bestemmelse om at det ikke er anledning til å drive barnehage med gevinst.
- det bør gjøres klart hvem som er klageinstans for vedtak som fattes av andre enn barnehagenemnda.
- retningslinjene for utearealer bringes i samsvar med retningslinjer for kommunal planlegging for barn.
- vedtekter for de enkelte barnehager fortsatt blir kontrollert av fylkesmannen.
- begrepet «funksjonshemmede barn» overveies erstattet med «barn med spesielle behov».

5.5 Regler for privat dagmammavirksomhet

I desember 1981 fikk Barneombudet en henvendelse fra et helseråd som ønsket at Barneombudet skulle ta opp spørsmålet om kontroll av privat dagmammavirksomhet. Utgangspunktet for henvendelsen var et eksempel der forholdene hos en dagmamma var direkte skadelige for barna, særlig sett fra en psykologisk synsvinkel.

Barneombudet tok opp saken med Forbruker- og administrasjonsdepartementet og med Sosialdepartementet og ba om en redegjørelse for aktuelle lovparagrafer og forskrifter. Sosialdepartementet opplyser i sitt svar at de ikke «administrerer bestemmelser som kan få anvendelse på forhold vedrørende privat dagmammavirksomhet». Det samme gjelder Helsedirektoratet. Forbruker- og administrasjonsdepartementet skriver i sitt svar til Barneombudet:

«.... barnehage-loven regulerer bare ordninger

som får offentlig støtte, dvs. godkjente familiebarnehager. Det fins i dag ingen lovhjemmel for å gripe inn overfor privat barnetilsyn med mindre Barnevernsloven kommer til anvendelse.»

Fra myndighetenes side har spørsmålet om regulering av det private dagmamma-marked vært reist flere ganger. Det var således et ønske om gradvis å få slikt barnetilsyn inn i godkjente former som for en del lå bak nyskapningen *familiebarnehage* da denne ble definert inn i barnehage-loven av 1975. Utbyggingen av familiebarnehager har imidlertid vært beskjeden sammenlignet med omfanget av privat barnetilsyn. I dag finnes det ca. 60 kommuner som har familiebarnehager med et samlet barnetall på under 2000 barn. Til sammenlikning regner en med at 50 — 60 000 private dagmødre passer 70 — 80 000 barn.

Forbruker- og administrasjonsdepartementet har satt i gang et forskningsprosjekt for å kartlegge sider ved det privat organiserte barnetilsynet. Vi regner med at resultater fra dette prosjektet vil gi oss bedre grunnlag enn vi har pr. i dag for eventuelle tiltak på dette området.»

Barneombudet har ut fra dette latt arbeidet med forslag om retningslinjer vedrørende privat dagmammavirksomhet ligge inntil videre.

5.6 Fritidsaktiviteter for større barn

Alle saker vedrørende tilsyn med små barn er naturlig nok reist av voksne. De spørsmål barn har tatt opp går på tilbudet for litt større barn, det vil si behovet for fritidsklubber og andre former for fritidsaktiviteter i offentlig regi. I de 7 saker vi har fått, har vi stort sett henvist til kommunale myndigheter.

At behovet for slike tilbud også er tilstede i mindre kommuner, kan illustreres av en gruppe barn fra en nordlandskommune som skriver:

«Hei Barneombudet

Vi er 25 barn som bor på en plass som heter X i Nordland. Og nå er vi lei av å bo her, for på andre plasser gjøres det alt for barn, mens her er det ingen tilbud. Vi går på skolen, noen på barneskolen 2 mil herfra, stedet heter Y og noen på ungdomsskolen 5 mil herfra. Alt av aktiviteter som finnes skjer på Y, både musikk, fotball, håndball, pikeforening, gutteklubb, yngres kino, søndags-skole, diskotek, juletefest, klassefest, 17. mai-fester osv. Mens her er det ingenting og ikke har vi muligheter til å delta i noe av det som foregår på Y.»

..... Jeg håper dere forstår nå hvor vanskelig vi har det, og at dere kan gjøre noe med dette

Denne saken kom i desember 1982 og var fremdeles under arbeid ved årets utgang.

6 Skolesaker

I 1982 behandlet Barneombudet 102 saker med direkte tilknytning til skolen. Bare få av sakene gjelder det som gjerne oppfattes som det viktigste i skolen — nemlig det faglige innhold. De saker Barneombudet får dreier seg hovedsaklig om elevenes rettigheter i forhold til skolen som arbeidsplass. Sakene i 1982 viser blant annet at:

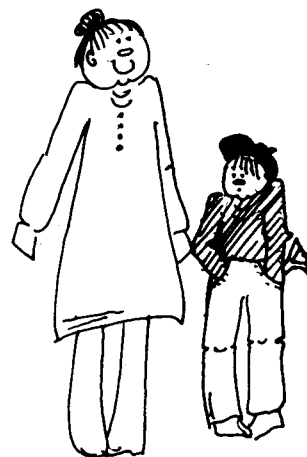
- kommunenes økonomi gjør at barn med spesielle behov ikke alltid sikres den tilpassing av skolen de etter loven har krav på.
- elevene ikke har klare rettigheter når det gjelder skolevei og skoleskyss.
- elever kan bli utsatt for en behandling som ikke ville kunne forekomme på en voksen arbeidsplass.
- vedtak som gjelder elevene ikke alltid blir håndtert etter samfunnets generelle krav til forvaltning.
- barns fysiske arbeidsmiljø i skolen ikke har et tilfredsstillende lovmessig vern.
- hensynet til kommunenes økonomi kan medføre at synkende elevtall resulterer i skolenedleggelse selv om barna har behov for små skoleenheter i nærmiljøet.

6.1 Tilpassing av skolen for barn med spesielle behov

Flere saker innenfor Barneombudets ulike saksområder viser at barn med spesielle behov og deres foreldre ofte må kjempe hardt for å få selvfølgelig rettigheter. Selv om samfunnets intensjoner er nedfelt i klare lover, blir de ikke alltid fulgt opp. Dårlig kommunal økonomi, manglende informasjon om rettigheter, manglende personellmessige ressurser i nærmiljøet er forhold som kan medføre at elever må plasseres i spesialinstitusjoner i stedet for å få sin skolegang i nærmiljøet.

Også forholdsvis enkle ting kan skape hindringer for en gunstig tilpassing. Manglende fysisk tilretteleggelse av skolebygg er et slikt eksempel.

En henvendelse Barneombudet fikk fra en 13-årig gutt sommeren 1982 kan illustrere dette. Gutten hadde fått beskjed om at han måtte begynne på en annen ungdomsskole enn resten av klassen fordi han var avhengig av rullestol. Skolen de andre skulle begynne på var ikke tilgjengelig for rullestolbrukere, og kommunen mente det var for dyrt å installere heis i skolen. Gutten kontaktet Barneombudet som henstilte til kommunen å omgjøre vedtaket. Dette ble nektet og saken ble etterhvert slått stort opp i pressen. Organisasjoner

for funksjonshemmede reagerte sterkt på kommunens holdning og mente at kommunens kostnadsoverslag for heis (kr. 250.000,—) var altfor høyt. Kommunen fikk også forslag til nye tekniske løsninger. Tilslutt ble vedtaket gjort om, og det ble innkjøpt en såkalt «trappeklatter» til en pris av kr. 10.000,—.

På grunnlag av denne og andre saker har Barneombudet tatt opp spørsmålet om tilpassing av skolebygg overfor en rekke offentlige instanser. Flere departementer har tilskuddsordninger som etter Barneombudets vurdering burde kunne gi rom for tilskudd til utbedring av skolebygg. Barneombudet har bedt Statens nærmiljøutvalg om

- 1) å ta stilling til spørsmålet om hvilke tilskuddsordninger som kan være aktuelle.
- 2) å ta initiativ til forsøk med integrerte fritidstilbud i skole/nærmiljø.

I sitt svar til Barneombudet skriver utvalget at de vil ta opp det første spørsmålet i sitt videre arbeid med retningslinjer for de statlige tilskuddsordninger. Når det gjelder det andre spørsmålet, kan utvalget ikke selv ta initiativ, men vil finne det interessant om andre kan få fram forsøksprosjekter.

Barneombudet har også kontaktet Norges Byggeforskningsinstitutt og bedt om at de erfaringer man har fra utførte utbedringsprosjekter blir systematisert. Videre har Barneombudet bedt om at behovet for utbedring av skoler og barnehager blir kartlagt. Instituttet har støttet ideen og sagt seg villig til å lage et forprosjekt i 1983. Barneombudet har også avgitt høringsuttalelse til Grunnskolerådets ERFA-publikasjon nr. 26/82 «Skolebygg tilpasset elever med spesielle behov» og har

Barneombudet reagerer mot økningen i skoleskyssgrensen:

– Statsråden kan selv prøve å gå i ei uke

Kommunene tåler ikke reduksjon i skoleskyss-tilskuddene

TA • Rolf Formo

Barneombud Målfrid Grude Flekkøy reagerer mot at regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet legger opp fire til seks kilometer til skoleskyssgrensen.

Sterk protest fra Kragerø skolestyre
Kragerø skolestyre samlet seg torsdag i et ensstemmig vedtak for å protestere mot statsbudsjettet som legger opp til å øke skoleskyssgrensen fra fire til seks kilometer. Skolestyret mener at det nå må være på tide å reagere. Skal vi slippe ut elevene på vilt og løse opp på dette øke antall dødsulykker på våre veier, så forslår vi regjeringen som understøttet av skolebussene som hadde lagt fram forslag om å øke grensen for fri skoleskyss. Dette hadde denne ordlyden: «Skoleskyssgrensen vil på det sterkeste be Kirke- og undervisningsdepartementet om å opprettholde den nåværende fire kilometer grensen for fri skoleskyss. Det påbegynte arbeidet med å øke grensen til seks kilometer daglig med svært tungt arbeid, vil bli avbrutt når det endelig blir vedtatt. Mulig blir det fra dagens seks kilometer ikke blir stanset. Dermed blir slik at veldig mange elever vil bli pålagt å gå på skole med buss eller sykkel. Om morgenen må de stå i kø for å få plass på bussen. Dette er en belastning for elevene og foreldrene som må betale for bussen. Skolestyret mener at det nå må være på tide å reagere. Skal vi slippe ut elevene på vilt og løse opp på dette øke antall dødsulykker på våre veier, så forslår vi regjeringen som understøttet av skolebussene som hadde lagt fram forslag om å øke grensen for fri skoleskyss. Dette hadde denne ordlyden: «Skoleskyssgrensen vil på det sterkeste be Kirke- og undervisningsdepartementet om å opprettholde den nåværende fire kilometer grensen for fri skoleskyss. Det påbegynte arbeidet med å øke grensen til seks kilometer daglig med svært tungt arbeid, vil bli avbrutt når det endelig blir vedtatt. Mulig blir det fra dagens seks kilometer ikke blir stanset. Dermed blir slik at veldig mange elever vil bli pålagt å gå på skole med buss eller sykkel. Om morgenen må de stå i kø for å få plass på bussen. Dette er en belastning for elevene og foreldrene som må betale for bussen.»

Skuleskyss når vegen er trafikkfarleg, seier Barneombudet
Barn må sikrest rett til skuleskyss der skulen er trafikkfarleg, skriv Barneombudet i brev til Kirke- og undervisningsdepartementet. Om morgenen må de stå i kø for å få plass på bussen. Dette er en belastning for elevene og foreldrene som må betale for bussen.

– 20 barn kan bli drept hvis skyssgrensa heves

Vegdirektor: Foreldre anmeldt for å holde barn borte fra skolen
Det ble tirsdag innlagt skriftlig anmeldelse på de foreldre som siden i fjor har holdt syv elever borte fra ungdomsskolen i Skjerve i Nordland. Anmeldelsen kom etter at fylkesmannen har fastslått at avstemningen var å anse som ugyldig. Medlemsstyret var i siste møte før jul, og da man i siste møte vedtok å ikke å anmelde foreldrene til skolestyret.

Barnas behov må telle mer - økonomi mindre
Her vil ikke staten betale skoleskyss

Trafikken dødelig trussel mot barna
Barn som leker på eller nær en trafikkert vei, lever i 10 ganger så stor dødsrisiko som en industriarbeider. En tredjedel av alle landets foreldre faler angst hver dag når barna er på vei til eller fra skole. Den sorg og lidelse trafikken forårsaker er enn godt nok dokumentert, og det er i tillegg et viktig område for barneombudet.

Barneombudet innstridt skolesak!
Når kan elever i grunnskolen nektes skoleskyss og innlosjering? Dette spørsmålet er for tiden under behandling i Barneombudet i Flatanger.

To timer trafikkfare hver dag
Barn bør sikres rett til skuleskyss helt til skoleskyssgrensen. Om morgenen må de stå i kø for å få plass på bussen. Dette er en belastning for elevene og foreldrene som må betale for bussen.

Svært uheldig med innlosjering av barn
Dette sa nyansatt kontorsjef hos Barneombudet, Marika Kolbeng, i et møte i Trafikkteknisk forening i går. I en samtale med Arne...

Barneombudet om skolesaken i Flatanger:
Barneombudet reagerer mot at statsbudsjettet legger opp til å øke skoleskyssgrensen fra fire til seks kilometer. Skolestyret mener at det nå må være på tide å reagere. Skal vi slippe ut elevene på vilt og løse opp på dette øke antall dødsulykker på våre veier, så forslår vi regjeringen som understøttet av skolebussene som hadde lagt fram forslag om å øke grensen for fri skoleskyss. Dette hadde denne ordlyden: «Skoleskyssgrensen vil på det sterkeste be Kirke- og undervisningsdepartementet om å opprettholde den nåværende fire kilometer grensen for fri skoleskyss. Det påbegynte arbeidet med å øke grensen til seks kilometer daglig med svært tungt arbeid, vil bli avbrutt når det endelig blir vedtatt. Mulig blir det fra dagens seks kilometer ikke blir stanset. Dermed blir slik at veldig mange elever vil bli pålagt å gå på skole med buss eller sykkel. Om morgenen må de stå i kø for å få plass på bussen. Dette er en belastning for elevene og foreldrene som må betale for bussen.»

Svært uheldig med innlosjering av barn
Dette sa nyansatt kontorsjef hos Barneombudet, Marika Kolbeng, i et møte i Trafikkteknisk forening i går. I en samtale med Arne...

pekt på behovet for veiledning når det gjelder eldre skolebygg.

Dessuten rettet Barneombudet i juli 1982 en henvendelse til Kommunal- og arbeidsdepartementet vedrørende informasjon til kommunene om tekniske løsninger. Det synes å være et stort behov for dette, jamfør den beskrevne saken der de nødvendige tekniske hjelpemidler som ble innkjøpt kostet 7 % av det opprinnelige kostnadsberegnete beløp. Henvendelsen er foreløpig ikke besvart.

6.2 Regler vedrørende elevers rett til skoleskyss

Skoleskyssakene er det største enkelte problemområdet i tilknytning til skolen. Her fikk vi 22 saker i 1982. I tillegg kommer henvendelser vedrørende farlig skoleveg. Henvendelsene reiser to hovedspørsmål:

- hvor lang og/eller farlig skoleveg kan aksepteres ut fra hensynet til barna.
- når skal barn kunne pålegges innlosjering utenfor hjemmet i stedet for skoleskyss.

Barneombudets arbeid med de ulike enkeltsaker viser klart at regler og retningslinjer for skoleskyss og innlosjering ikke gir elevene klare rettigheter. Lovverket regulerer kun forholdet mellom statlige og kommunale myndigheter. Elever har for eksempel ingen lovfestet rett til skoleskyss selv om denne overstiger 4 km. Avstanden på 4 km som angis i grunnskolelovens § 38 d., er kun en grense for når staten gir kommunene refusjon. På denne bakgrunn kan hensynet til såvel kommunal som statlig økonomi bli mer utslagsgivende for de beslutninger som fattes enn hensynet til elevene. I de sakene Barneombudet har behandlet, har vi derfor søkt å argumentere for at myndighetene skal ta større hensyn til barns sikkerhet og velferdsmessige interesser. I enkelte av disse sakene har Barneombudets synspunkter vunnet fram.

I en utkantkommune med spredt bosetting på mange øyer var to skoleskyssruter nektet statlig refusjon på grunn av et meget høyt kostnadsnivå. Etter blant annet Barneombudets henvendelse har nå staten funnet å kunne godkjenne kr. 20.000,— pr. elev som refusjonsgrunnlag for forsørgerskyss på den ene av rutene i stedet for et innlosjeringstilskudd på kr. 26,— pr. elev pr. skoledag. Kommunen selv dekker den andre skoleskyssen. For skoleåret 1983-84 vil det komme i stand en rimeligere skyssordning som trolig vil medføre at disse rutene godkjennes for statsrefusjon fullt ut.

I Ot.prp. nr. 13 (1982-83) «Lov om endring i

lov av 13. juni 1969 nr. 24 om grunnskolen» ble det blant annet foreslått at grensen for statstilskudd til skoleskyss for ungdomsskoleelever skulle settes til 6 km i stedet for 4 km. I denne forbindelse skrev Barneombudet en uttalelse til Kirke- og undervisningskomiteen i Stortinget der vi sterkt gikk imot forslaget. Barneombudet pekte på at det var betenkelig at en enkelt side ved skoleskysspørsmålet ble behandlet isolert og kort tid før meldingen om grunnskolen skulle legges fram for Stortinget. Vi mente også at det var naturlig å se dette spørsmålet i sammenheng med NOU 1982:15 «Nytt inntektssystem for kommunene». Barneombudet benyttet derfor anledningen til også å ta opp andre sider ved skoleskyss, slik som farlig skoleveg, klimatiske forhold og innlosjering av grunnskolebarn.

I NOU 1982:15 foreslås at den statlige tilskuddsordningen til skoleskyss og innlosjering skal falle bort. Samtidig foreslås det i NOU 1982:27 «Om funksjonsfordelingen i skolesektoren» at skoledirektørens lovhjemlede kontroll med kommunens innsats på skolesektoren skal opphøre. Dersom disse endringer blir gjennomført, er det etter Barneombudets oppfatning enda viktigere enn før å lovfeste elevers rett til skoleskyss. Barneombudet foreslo derfor i sin uttalelse til NOU 1982:15 at det i grunnskoleloven klart blir slått fast at kommunen plikter å opprette skyss når:

- skolevegen er minst 4 km
- eleven må bruke båt til skolen
- skolevegen er trafikkfarlig
- eleven har funksjonshemming som medfører behov for skyss
- særlige forhold tilsier det.

Når det gjelder spørsmål om innlosjering er det vanskelig å stille klare kriterier. Utgangspunktet må være at eleven bør bo hjemme. Samarbeid mellom skole og hjem, og et naturlig familieliv forutsetter at elevene bor hos sine foresatte. Når skoleskyssen kan ordnes uten at den tar urimelig lang tid, bør hensynet til økonomien ikke være avgjørende. Valg mellom innlosjering og lang og slitsom skoleskyss må derimot avgjøres ved skjønn. Vurderingen kan gi ulike resultater for barn på ulike alderstrinn og under ulike klimaforhold. Barneombudet pekte derfor i sin uttalelse på at regelverket må sikre at foreldrenes ønsker og kjennskap til eget barn kommer fram og blir tillagt vekt.

Fordi regelverket må være skjønnsmessig, bør dessuten, etter Barneombudets oppfatning, den statlige godkjenningsordningen opprettholdes.

Skoledirektørens godkjenning basert på hensynet til barn bør således være et vilkår for at kommunen skal kunne benytte seg av innlosjering for barn i grunnskolen.

6.3 Elevers rettigheter i forhold til lærere

Barneombudet mottok flere henvendelser fra elever som mener de er blitt utilbørlig behandlet av lærere. En jente ble for eksempel beskyldt for tyveri i hele klassens påhør, også etter at det var bevist at hun ikke var til stede da tyveriet fant sted. I et annet tilfelle ble en hel klasse — av en ung vikar — møtt med beskyldningen om at den var så vanskelig at ingen ville være vikar for den. Det ser ut til at det er vanskelig å sikre at elever får en rimelig sjanse til å fremme sitt syn.

Barneombudet mottok i 1982 også henvendelser angående vilkårene for bruk av utvisning fra skolen. På grunnlag av disse skrev Barneombudet en uttalelse om de pedagogisk/psykologiske og juridiske aspekter ved utvisning. Denne ble referert i «Norsk Skole» nr. 16, 1982. Barneombudet har videre tatt opp spørsmålet om i hvilken grad reglene for offentlig saksbehandling av enkeltsaker også skal gjelde for barn som foreslås utvist fra skolen eller overflyttet til en annen klasse.

På grunnlag av en henvendelse fra en elev i ungdomsskolen innklaget Barneombudet saksbehandlingen i en overflyttingssak til Sivilombudsmannen. I sin uttalelse kritiserte Sivilombudsmannen saksbehandlingen på flere punkter:

- Reglene i forvaltningslovens §§ 11 og 16 og grunnskolelovens forskrifter punkt 1.8 nr. 3 om informasjonsplikt og forhåndsvarsel var ikke fulgt.
- Det var i strid med forvaltningslovens § 27 ikke å gi de foresatte skriftlig underretning om vedtaket.
- Begrunnelse for vedtaket ble ikke gitt i henhold til forvaltningslovens § 24.
- Avslaget på begjæring om å gi klagen oppsettende virkning var ikke korrekt.

Sivilombudsmannen konkluderte imidlertid med at det ikke var grunn til å tro at de foreliggende saksbehandlingsfeil hadde virket bestemmende på vedtakets innhold, jamfør forvaltningslovens § 41. Vedtaket om overflytting var av denne grunn ikke å anse som ugyldig.

Det synes å være et generelt problem at skolen og foreldrene ikke har tilstrekkelig kjennskap til forvaltningslovens saksbehandlingsregler. Barneombudet tok derfor spørsmålet opp med Kirke- og undervisningsdepartementet og foreslo at temaet

ble mer grundig behandlet i «Håndbok for skolen». I sin henvendelse til Kirke- og undervisningsdepartementet peker Barneombudet blant annet på betydningen av at skolens behandling av saker som gjelder den enkelte elevs rettigheter og plikter følger forvaltningslovens saksbehandlingsregler. Kirke- og undervisningsdepartementet har gjort skoledirektørene oppmerksom på Barneombudets henvendelse og de rettssikkerhetsspørsmål som der blir tatt opp.

Problemstillingen berører også spørsmålet om hva barn skal og bør lære i skolesituasjonen. Skal barn lære hvilke regler og hvilken rettspraksis som gjelder utenfor skolen, bør saksbehandlingen innenfor skolen følge samme regler og praksis som brukes i samfunnet for øvrig. Å bli korrekt behandlet innen skolen er viktig for tillitsforholdet mellom barn, foreldre og skole, men har også betydning for barnets erfaringer med saksbehandlingsregler og rettssikkerhet i sin alminnelighet.

6.4 Elevenes fysiske arbeidsmiljø

Flere saker tok opp barns arbeidsmiljø på skolen. Verneombudet ved en barneskole kontaktet i 1981 Barneombudet angående overopphetede klasserom. Saken hadde i flere år versert mellom offentlige myndigheter uten å finne sin løsning. Barneombudet henvendte seg til Kommunal- og arbeidsdepartementet som overførte saken til Arbeidstilsynet. Arbeidstilsynet påla deretter kommunen ved skolesjefen å løse problemet med solavskjerming innen 1. april 1983 (se nærmere omtale i Barneombudets årsmelding for 1981).

Selv om denne saken nå synes å få en løsning, er det viktig å være oppmerksom på at det er lærernes arbeidsmiljø som har vært grunnlaget for pålegget. Arbeidsmiljøloven gjelder i utgangspunktet ikke for skoleelever og barn i barnehage. Elever kan imidlertid komme inn under loven når de blir gitt praktisk opplæring under forhold som kan innebære fare for liv eller helse. Til vanlig vil derfor elevene kun ha et indirekte vern etter arbeidsmiljøloven i saker der deres interesser er i samsvar med lærernes.

Uklarheten i forhold til arbeidsmiljøloven er enda mer alvorlig når det gjelder situasjoner med direkte betydning for elevenes liv og helse. En av sakene Barneombudet arbeidet med i 1982 illustrerer klart den ansvarspulverisering som kan råde på dette området.

Saken gjelder en ungdomsskole som ligger bare 500 m fra en cellulosefabrikks lagertomt for klor-gass og svoveldioksydgass. Muligheten for drifts-

uhell og utslipp av betydelige mengder klor antas å være til stede. Slike utslipp kan få alvorlige følger for dem som oppholder seg i nærheten, hvilket Direktoratet for Arbeidstilsynet blant annet hadde påpekt da det ble nektet bygget en småbåthavn i området.

Barneombudet mottok en henvendelse fra en foresatt til en elev ved skolen som hadde forsøkt å finne ut hvem som har ansvar for sikring og beredskapsplan. Saken hadde vært forelagt politimesteren, skoledirektøren i fylket, kommunen ved skolesjefen og Kirke- og undervisningsdepartementet. Kirke- og undervisningsdepartementet hadde dessuten innhentet opplysninger fra Arbeidstilsynets 4. distrikt, Statens sprengstoffinspeksjon, Direktoratet for sivilt beredskap, det lokale sivilforsvar og Statens forurensningstilsyn. Til tross for dette hadde det enda ikke vært mulig å få noe organ til å godkjenne skolens beredskapsplan, eventuelt lage en ny og bedre plan.

Barneombudet tok kontakt med Kommunal- og arbeidsdepartementet som oversendte saken til Industrivernet. Svarene derfra føyde seg inn i rekken av ansvarsfraskrivelser. På denne bakgrunn tok vi kontakt med den stortingsrepresentant som er medlem i Barneombudets råd. Denne tok saken opp i spørretimen i Stortinget. Kirke- og undervisningsministeren svarte at skolens beredskapsplan og ansvarsforholdene i tilknytning til denne og øvrige sikringstiltak er et kommunalt ansvar. Det er imidlertid ingen offentlig instans som har ansvaret for kontroll eller som kan pålegges å utarbeide slike beredskapsplaner. Han uttalte videre at:

«Kirke- og undervisningsdepartementet vil se det som naturlig at ansvaret for dette blir lagt til Direktoratet for sivilt beredskap, eventuelt de lokale sivilforsvarskretser i samarbeid med stedets politimester. Disse instanser vil ha den nødvendige ekspertise. Dette spørsmål vil vi ta opp med Justisdepartementet».

Spørsmålet er nå til vurdering i Justisdepartementet og Barneombudet forventer en avklaring av ansvarsforholdene i løpet av våren 1983.

6.5 Skolenedleggelse

I forbindelse med synkende elevtall har flere kommuner av økonomiske grunner fremmet forslag om skolenedleggelse. I noen av de saker Barneombudet har fått har vi ikke funnet å ville gå mot kommunens forslag. I ett eksempel skrev elevene til Barneombudet da det ble klart at skolen deres ble foreslått nedlagt. Skolen lå i et bystrøk med

andre barneskoler i rimelig nærhet. Barna skrev blant annet:

«Vi er redde, for hvis vi skal gå på en annen skole, får vi lang skolevei, der er trange, krokete gater og masse trafikk. Vi er redde for trafikken og redde for å gå i gater langt hjemmefra når det er mørkt om morgenen. De minste må sikkert ha følge. Svært mange er med på fritidssysler på skolen om ettermiddagen, det kan vi nok ikke være med på lenger hvis det blir så lang vei til en annen skole, og det er mørkt om kvelden.»

Etter å ha studert saksdokumentene skrev Barneombudet til elevene:

«Papirene om skolen fikk jeg fra skolesjefen. Han hadde skrevet en masse om skolene i bydelen hos dere, og jeg kan godt forstå at hele den papirbunken må være vrien å få oversikt over for dere. Det som ser ut til å være viktig er at antallet mennesker som bor i bydelen går nedover. Selv om bydelen blir «pusset opp», kan en ikke regne med at det skal bo mange flere mennesker der. Papirene viser at barnetallet om ca. 10 år blir halvparten av det der er nå. Dette betyr at det blir forferdelig dyrt å drive alle skolene.

En annen ting er at skolene skal pusses opp og bygges om slik at de som går på skolen har det trivelig og kan få den undervisningen de skal ha, f.eks. i spesialrom. Alt dette koster penger. Selv om vi alle kunne ønske at vi ikke trengte å tenke på pengene, *må* vi alle gjøre det. Da blir det om å gjøre å bruke de pengene vi har best mulig. Når en kommune *må* spare, må den prøve å la det gå minst mulig ut over barna, men selv da kan ikke Alt dette er grunner til at skolesjefen *måtte* se om byen har råd til å beholde alle skolene hos dere.

.....
Dere er redde for skoleveien, særlig når det er mørkt. Det kan jeg jo veldig godt forstå, særlig hvis det er mye trafikk. Men jeg måler og måler på kartet, og kan ikke se at skoleveien blir så *fryktelig* mye lenger. 300 — 400 meter ser ut til å være det meste, i tillegg til de 300 — 400 meter noen har nå. Å få en skolevei som er dobbelt så lang høres mye ut, men når en tenker på alle de barna som går 3 — 3½ km. hver vei hver dag, kan jeg ikke helt forstå at 300 — 400 meter ville bety at dere f.eks. ikke kan være med på fritidssysler. Er det ikke gatelys nok hos dere? Eller mangler det varsellys ved fotgjengerovergangene? Dette er i så fall ting dere må ta opp med skolesjefen. Bilene er det vanskelig å gjøre noe med, men det går an å sikre skoleveiene bedre.»

I andre tilfelle har det imidlertid vært helt klart at en nedleggelse av skolen vil gå ut over elevenes behov for et skoletilbud i nærmiljøet. Barneombudet har i slike saker gjerne skrevet et brev med generell argumentasjon som for eksempel dette:

«Ang. nedleggelse av barneskoler

Vi vil påpeke at det har stor betydning for barn,

særlig i barneskolealder, at skolen ligger i nærmiljøet. Skolen er ofte et sted som barna bruker utover selve undervisningstiden, til organisert og uorganisert fritidsaktivitet. Ved at slike aktiviteter knyttes til skolen, blir skolen en naturlig del av barnas liv, et tilholdssted som er hjemlig og kjent. Hærverk utøves sjeldnere overfor egen skole. Foreldre har dessuten lettere for å ha tilsyn og oversikt over barnas aktiviteter når disse foregår nær hjemmet.

Hvis en skole legges ned, vil ofte elever som flyttes til annen skole få lengre skolevei. Utviklingsmessig må barn regnes som umodne — og derfor spesielt utsatte i trafikken — inntil 10-12 års alderen. De kan f.eks. ikke bedømme hastighet eller kjøreretning til biler på veien før denne alderen. Derfor blir spesielt kryssing av kjørevei farlig for barna. Disse forholdene gir *reelt* grunnlag for engstelse hos foreldre når barna har utrygg skolevei. Ofte blir skoleveien farligere når den blir lengre. Enkelte kommuner bevilger derfor skoleskyss også under 4 km.-grensen for barn med spesielt farlig skolevei, mens andre kommuner investerer store beløp for å sikre skoleveien for barna. Dette er gjort ut fra en erkjennelse av at dødsrisi-

koen for små barn som leker eller ferdes nær trafikkert vei er 10 ganger så høy som dødsrisikoen for en industriarbeider på arbeidsplassen.

Ved nedleggelse av en skole må fordeler og ulemper vurderes nøye. Fordelene *for barn* må etter vår oppfatning være åpenbare. Det kan f.eks. være at det samlede elevtall fra 2 skoler, slått sammen til en skole, kan deles i flere, men med mindre klasser, enn den enkelte skole gir grunnlag for. I så fall må «samle-skolen» ha klasserom til flere klasser og sparing f.eks. i reduksjon av den samlede lærerlønn bli mer enn tvilsom. Dersom fordelene ikke er åpenbare må man vurdere virkningen av *flytting* fra en kjent til en ukjent skole og dermed inn i et skolemiljø som nødvendigvis blir større for *begge* elevgrupper. Vi vil videre minne om at også fraflyttete skolebygninger må vedlikeholdes, skysstutgiftene til noen barn kan øke, slik at energi og rengjøring kan bli eneste reelle besparelser. Kanskje ville alternativ eller fleksibel bruk av deler av skolebygninger, f.eks. til fritidshjem, fritidsklubber el. lign. kunne være konstruktive alternativer til nedleggelse av skoler, med den derav følgende forringelse av unge skolebarns lokalmiljø.»

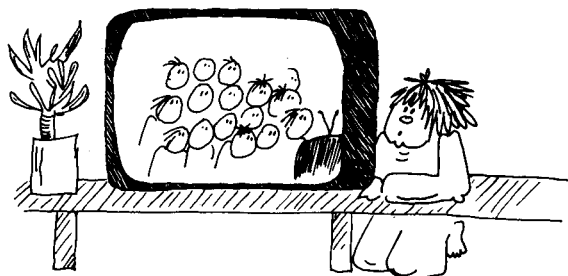
7 Kultur og forbruk

Når det gjelder barn og kultur har «den lille skjermen» vært et hovedområde i 1982. Oppmyking av NRK-monopolet og den voldsomme utviklingen av videomarkedet gjør at etermediasituasjonen er radikalt endret for barna og deres familier. Barneombudet har fått henvendelser fra barn, foreldre og lærere som viser at:

- foreldrene mangler muligheter til å kontrollere hvilke filmer barn ser.
 - det er et enormt behov for opplysning vedrørende bruk av video.
 - barn og unge ser video i stedet for å gå på skolen og bruker video som sosialt lokkemiddel.
- Andre saker Barneombudet har arbeidet med innenfor kultur- og forbrukerområdet viser at:
- deler av pressen har en uansvarlig holdning når det gjelder beskrivelse av, reklame for og salg av barneporno.
 - kontrollen med produkter som kan være direkte farlige for barn ikke alltid er tilfredsstillende.

7.1 Barn og TV

Henvendelser vedrørende NRK-TV har stort sett dreiet seg om enkelte programmer. Et eksempel er

henvendelser angående et uheldig innslag i TV-programmet «Pan» der en grov voldscene ble vist. Programmet ble vist relativt tidlig på kvelden og foran et familieprogram. Scenene ble ikke forhåndsvarslet. Mange barn så programmet og ble skremt. En annen henvendelse angikk en parodi på en wild-west film som NRKs barne- og ungdomsavdeling viste. Selv om denne filmen var en parodi på tradisjonelle «westerns», ble ikke dette oppfattet av barn i den alder programmet var tiltenkt. Mange ble skremt av voldscenene.

I saker vedrørende enkeltprogram har vi som regel bedt henvender selv ta opp saken med NRK. Noen ganger har vi også selv tatt kontakt med NRK.

I mars mottok vi en hel rekke henvendelser an-

gående at barne-TV en lørdag ble fortrent av en fotballkamp. Vi har aldri mottatt så mange klager over et enkeltforhold, og vi skrev derfor et brev til NRK og pekte på det unødvendige i å ta av barns sendetid for å fullføre et sportsprogram. NRK svarte at de merket seg våre synspunkter og at de for ettertiden ville prøve å løse slike konflikter uten å ta av barnas sendetid. VM i fotball kort tid etter førte til kortere barne-TV programmer, men de ble aldri *fortrent* av fotballen.

På mer prinsipiell basis har Barneombudet kontaktet NRK og bedt om en vurdering av praksis for nyhetssendingene kl. 1755 og kl. 1930. Etter vårt syn må en del av reportasjene som skremmer eller oppskaker barna kunne vente til kveldsnytt. I hvert fall burde slike innslag bli varslet i forveien, slik svensk TV gjør. NRK svarte blant annet:

«Vi er i Fjernsynet enig om at det av og til er nødvendig å gi publikum en advarsel om at et program-innslag kan inneholde scener som virker oppskakende. Det gjør vi også av og til i Dagsrevyen. Men vi kan ikke pålegge oss selv en fast varslingsplikt når Dagsrevyen viser voldsbilder. Publikum må selv være klar over at slike bilder dessverre er en del av virkeligheten og at de derfor også vil kunne komme i Dagsrevyen. Vi kan heller ikke påta oss foreldreansvaret for at mindreårige ikke utsettes for inntrykk de ikke bør få.»

7.2 Barn og video

Når det gjelder video, er det største problemet at så mange filmer med ett er blitt tilgjengelige for barn. Filmer som ingen tidligere ville tenke på å vise barn blir nå sett av barn som underholdning. I noen tilfelle har barna selv skaffet filmene ved kjøp/leie. I andre tilfelle har voksne uten å tenke over skadevirkningene hos det enkelte barn anskaffet filmene. Filmer for voksne blir også vist der barn ferdes, for eksempel i TV-forretninger. Flere foreldre har ringt og fortalt om sjokkopplevelser hos egne barn.

Lovregler som særlig beskytter barna ved for eksempel å kontrollere distribusjonen eller ved å sette forbud mot noen typer privat fremvisning finnes ikke. Barneombudet har pekt på dette i brev til justisministeren. I brevet foreslo vi også konkrete tiltak som regulert distribusjon og aldersmerking av filmene. Justisdepartementet svarte at de allerede hadde

«fremmet forslag om å innføre en straffebestemmelse rettet mot bl.a. import, utgivelse, salg og utleie av film eller videogram hvor det i underholdningsøyemed er gjort utilbørlig bruk av grove voldsskildringer. Straffebestemmelsen rammer også slik bruk av grove voldsskildringer på fjernsyn. Straffemestemmelsen (straffeloven § 382) er

vedtatt av Stortinget og trådte i kraft 11. juni 1982.»

Når det gjelder kontrollert distribusjon skriver departementet at både en konsesjonsordning og en registreringsordning for importleddet har vært drøftet i forbindelse med Ot.prp.nr. 54 (1981-82) «Om lov om endring i straffeloven». Imidlertid mener departementet en kan oppnå en god del gjennom et frivillig samarbeid med bransjen og fremmer derfor ikke noe forslag til regler. Departementet er videre enig med Barneombudet i at merking av kassetter vil være et meget viktig tiltak. Dersom man her ikke oppnår den ønskede virkning gjennom et bransjesamarbeid, vil det bli vurdert å gjøre merking obligatorisk i medhold av lov av 18. desember 1981 om merking av forbruksvarer.

Lover og andre offentlige tiltak kan i liten grad styre det barn ser hjemme. Henvendelser til Barneombudet har gjort det klart at barn ser video istedenfor å gå på skolen og at de lokker kamerater hjem med løfte om å se «filmen i den låste skuffen». Forskning viser at barn og unge ser mange volds- og skrekkfilmer og påvirkes på uheldige måter av disse. Informasjon til foreldre og lærere om uheldige virkninger ved misbruk av video er derfor særdeles viktig. De mange henvendelser Barneombudet fikk om foredrag om nettopp dette emnet, bekrefter at informasjonsbehovet er stort. Vi har ikke kapasitet til å holde alle foredragene det blir bedt om. Vi har derfor skrevet ned noen synspunkter og utarbeidet en litteraturliste som vi distribuerer. Barneombudet har også deltatt i en videofilm, laget av skoleadministrasjonen i Bergen, som skal brukes som utgangspunkt for diskusjon på foreldremøter.

Barneombudet har dessuten tatt opp behovet for informasjon om video med forskjellige offentlige instanser. I en henvendelse til Forbruker- og administrasjonsdepartementet har Barneombudet foreslått at det utarbeides en brosjyre om bruk av video. Departementet har støttet tanken og har i sin tur skrevet til Kirke- og undervisningsdepartementet med sikte på å få til et samarbeid.

7.3 Barneporno i pressen

Barneombudet fikk i 1982 flere eksempler på krenkende omtale av barn i pressen i forbindelse med kriminalsaker og omtale av barneporno. Det er særlig det siste som har opptatt Barneombudet. Reklame for, omtale av og salg av barneporno kan bidra til å formidle holdninger i retning av at seksuell misbruk av barn er legitimt. Et hoved-

Spørretimen i dag:

KrF tar opp videovolden

Na haster det med a fa satt i effektive tiltak mot video-volden: Kristell... ti gjør na sitt for a paskynde arbeid... Stortingets spørre... stille spørse... ing... Ste...

FORELDRE foren eder!
imot video- og TV-vold

Foreldre trenger hjelp til å regulere barns TV-vaner

50 000,

TOR KRISTIANSEN

Fjernsynet er en dårlig barnevakt. Det er ikke gull alt som flimrer.

VIDEO, 80-åras dagligvare

Etter en langsom start i '70-åra «eksploderte» videomarkedet i Norge på '80-tallet. En opprevidert prognose for salg av videokassettopptakere for 1981 led på 35 000 solgte enheter, det virkelige tallet ligger mellom 45 og

Foreldrevettkampanje kan bli verdifull

Barneombudet og NRK bør jobbe videre med den, sier Wenche Lowzow

- Hvis foreldrevettkampanjen blir brukt på en riktig måte, tror jeg den vil være både fengende og morsom, sier Wenche Lowzow som sitter i kirke- og undervisningskomiteén, om barneombudet. Målfrid Gude Flekkeys forslag om en foreldrevettkampanje i TV.

- Ikke minst betyr det mye at foreldrene får informasjonen på en lett måte, og ikke gjennom store utredninger. Av den grunn synes jeg både NRK og barneombudet bør jobbe videre med denne kampanjen, sier Lowzow til Høyres Pressebyrå.

Apropos barneombudet om «foreldrevett-kampanje»:

Foreldrene leier videovold og porno til barna

Hvert 6. barn er redd som følge av videovold

10 prosent av alle elevene i grunnskolen har sett Exorcisten uklippet. Hver tiende elev har også sett Halvsommer uklippet. Motor-sikkeren er sett av

Det er urovekkende når nesten 30 prosent av dem som har sett ulovlige filmer innrømmer at de er plaget av angst. Og mer at de aller yngste som deler er de aller yngste som reagere sterkest, sier manny som står bak undersøkelsen. Berni Malde. Han er leder i AV-sentralen

Malde. Han viser til at karate-kamper er helt vanlige i skolegården nå til dags, og at karatehelene er de nye fantasifigurerne for unger. foretatt andre

vitende foreldre i videovirvar:

Videovold vises på barnefest

- Syvåringer ser «Haisommer» som underholdning i barneselskaper.
- Barn under skolepliktig alder ser «De syv dvjerg», presentert i form av vanskapte maseksuelle intriger.

barneombud Målfrid Grude et apropos til en altningen. mer de

Registreringsplikt og programråd mot vold

Bransjefremstøt for video-vett:

PER HADDAL

De seriøse videohar nedsett skal veitvilsa

Foreldrevettkampanje påkrevet: Barneombudet frykter video og kabel-TV

mer for kontroll. Den nye loven ser nå bare å få tatt den i bruk.

Er forhåndsensur av video som tvinger seg frem - el-lar bransjen å holde selv-

ge sunn fornuft. Selvsagt må det bli skjennsavgjørelser, men Ness regner med at systemet vil fungere meget bra når det bare er kommet i sving.

Den hårde debatten vi nå har fått om videovold, gikk vi også frem-

Barneombudet og barna er enige:

Foreldre trenger foreldrevettregler

Tekst: Aud Larsen Haug

* Du skal ikke la et barn avvisse deg. Det er galt å selv bli barnslig forurettet og si at «nei»

poeng har vært at ukepressens fremstilling av barn i pornografisk sammenheng kan øke «behovet» for barnesex. Vi anser det derfor for en merkesak å få slutt på slike fremstillinger.

Et grotesk eksempel har vi i en artikkel i en av Oslo-avisene i juni 1982 der barneprostitusjon og spesielt kontaktannonser for barne-sex blir omtalt. Artikkelen beskriver prostitusjonen i detalj, og måten bilder og teksten brukes på, tyder på at dette har avisen ansett som godt sensasjonsstoff. I et leserinnlegg noen dager senere ble denne måten å bruke stoffet på kommentert, og Barneombudet ble bedt om å ta affære. Vi oversendte artikkelen til Oslo politikammer, som imidlertid ikke fant grunn til å beordre etterforskning og saken ble henlagt. Barneombudet ba etter dette Norsk Presseforbund om en redegjørelse for hvorvidt det ville være mulig å få trykket slike kontaktannonser i Norge. Presseforbundet svarte at det etter deres syn ikke var nødvendig med spesielle tiltak, da annonser som er åpenbart lovstridige eller strider mot moral eller god tone, nektes inntatt i norske aviser.

På vårparten mottok vi henvendelser blant annet fra en kvinnegruppe som ba oss se nærmere på et billedblad som de mente inneholdt barneporno. Barneombudet oversendte bladet til politiet og ba dem vurdere bladet i forhold til §§ 211 og 212 i straffeloven. Politiet fant imidlertid ikke grunn til å ta affære. Vi oversendte da saken til Forbrukerombudet og ba dem vurdere hvorvidt særlig forsiden av bladet kunne rammes av markedsføringsloven. Forbrukerombudet opplyste at en slik vurdering kunne ta tid, da forholdet til grunnlovens § 100 om ytringsfrihet måtte avklares.

Etter å ha mottatt ytterligere henvendelser angående andre blader, henvendte Barneombudet seg til Forbrukerrådet. Vi ba her om at det måtte vurderes tiltak i forhold til detaljhandelen for om mulig å forhindre at barn møter barnepornografiske blader i dagligvarebutikkene. Nok et initiativ var et brev til justisministeren i anledning av at hun skulle ha et møte med styret for en av bladdistributørene. Vi ba justisministeren sørge for at distribusjonen av barnepornografisk materiale ble stoppet med en gang. Vår henvendelse ble sendt i desember 1982, og saken er fremdeles under arbeid.

7.4 Barnekultursenter

Av saker i tilknytning til kultur for barn og av barn kan nevnes arbeidet med et barnekultursen-

ter i Norge. Stiftelsen Barnas Historie, Kunst og Kultur tok kontakt med Barneombudet og ba om bistand i saken med å skaffe permanente lokaler. Barneombudet henvendte seg blant annet til kulturministeren med anmodning om at staten skulle bidra med økonomisk støtte til et slikt senter. Statsråden var svært interessert i prosjektet, men kunne på det daværende tidspunkt ikke gi løfte om støtte over statsbudsjettet. Det ble antydning at det på et senere tidspunkt kunne være muligheter for at staten kunne påta seg et delansvar for senteret.

7.5 Farlige produkter

I 1982 mottok Barneombudet 26 saker vedrørende ulike forbruksprodukter. Sakene tok opp forskjellige sider ved produktene, så som deres farlighet eller holdningsskapende virkning.

Et eksempel på det siste var et spørsmål om det fantes noe forbud mot krigsleketøy. Noe lovfestet forbud finnes ikke, men bransjen har selv inngått en forpliktende avtale som forbyr salg av moderne krigsleketøy. Barneombudet har derfor ikke vurdert å foreslå et slikt forbud.

På bakgrunn av en henvendelse om sikkerhetsrisikoen for barn i bil ba vi i juni 1982 Vegdirektoratet vurdere om det burde innføres et «påbud om bruk av bilbelte eller annen sikkerhetsinnretning for passasjerer i baksetet». Direktoratet svarte blant annet:

«Vi kan slutte oss til de sikkerhetsmessige vurderinger i Deres brev, men vil også peke på noen praktiske komplikasjoner. Bilbelte i baksetet vil bli krevet i nye biler fra høsten 1983. I dag er det svært få personbiler med belter i baksetet, hvilket vil si at det vil gå ca. 6–7 år før halvparten av bilparken er utstyrt med belter bak. Brukspåbud bør neppe innføres før en god del av bilene har det nødvendige utstyret. Et brukspåbud kan derfor vanskelig settes i kraft før nærmere 1990.

Et alternativ er å påby belter i baksetet ettermontert på dagens personbilpark. Hvorvidt dette er teknisk og økonomisk forsvarlig er ikke vurdert nærmere, men vi har til nå vært svært tilbakeholdne med å sette nye krav til biler som allerede er i bruk.»

Vegdirektoratet vil imidlertid arbeide videre med spørsmålet om sikring av barn i bil.

Barneombudet har videre hatt et forslag til norsk standard for leketøy til vurdering. Norges Standardiseringsforbund arbeider med en norsk standard for leketøy og ba Barneombudet være høringsinstans. Barneombudet hadde ikke kapasitet eller kompetanse til å gi de nødvendige vurderinger, men pekte på behovet for å videreføre

Ved skilsmisser:

Barn skal bli hørt i retten

Oslo (NTB): Barn bør få sin egen talsmann i retten i skilsmisssaker, sier barneombud Målfrid Grude Flekkeøy i februarnummeret av Foreldre og Barn. Barnets

representant bør være en greie på barn på ve å ta

En barnets talsmann bør ha rett til å kreve sakkyndig assistanse i tilfeller der retten eller foreldrene ikke har krevd slik hjelp. Om dommen blir anket etter domsavsigelse, bør den overvåkes for

skilsmisssaker. Hun har lærtid ikke tatt stilling til slik ordning eller

Skilsmissebarn uten hjelp
Vår oppgave er å sørge for at det offentlige gir foreldrene som oppstår. Ident blemer ved skilsmisssaker stier kontorstøt hos Barneombud det. Marika Kolbenstvedt.

Barneombudet arbeider
Barnet anses for at det offentligste skal gi råd om hvordan

Skilsmisse, rusgift og boligproblemer i Tromsø

Urovekkende økning av bamemishandling

— Av Asbjørn Jakin —
Vanskjelsel og mishandling av barn har vist en urovekkende økning i Tromsø i løpet av det siste året. Ved sosialkontoret i Tromsø skre

Barneombudet: Skilsmisssaker tar for lang tid

— Vi har også gått inn for at barn bør få sin egen advokat i skilsmisssaker som havner i retten. Det behøver ikke nødvendigvis være en advokat, men en som har greie på unger og som kan tale barnets sak. Også i saker der det er oppnevnt sakkyndig, vil det være på sin plass med en egen advokat for barnet, en som kan være til stede under hele rettssaken og hele tida ha barnets beste for øyet.

Retten har dømt, men 11-åring protesterer: — Jeg vil ikke flytte til far!

Skilsmisse-terapi

Ingen kan tvinges til å overholde samværsrett

Skilsmisse-terapi
Tunge saker innenfor barneombudet, sier Inger Melkild som tatt ved Fosterhjemssenter som et sosialkontor

Skilsmisse og psykiatri

Av barneombud Målfrid Grude Flekkeøy

Når foreldrene slåss om barna: — Barnevernet er nesten hjelpeløst

Forslag fra barneombudet til departementet:

«Barna bør få talsmann i skilsmisssaker»

Barn bør få sin egen talsmann i retten i skilsmisssaker, sier barneombud Målfrid Grude Flekkeøy i februarnummeret av Foreldre og Barn. Barnets representant bør være en uholdt person som har god greie på barn på ulike alderstrinn og som har til oppgave å ta stilling til hva som er det beste for barnet.

Barneombudet om separasjon og samværsrett: — Mye tilfeldig informasjon gis

Oslo (NTB): Planleggingsprosjektet om separasjon og samværsrett i skilsmisssaker er nå i gang. Barneombudet fikk først henvendelse

arbeidet med å utarbeide retningslinjer for utforming av større lekeapparater og lekeutstyr.

Saker vedrørende direkte farlige produkter har Barneombudet ellers stort sett oversendt til andre

instanser. Handlingsutvalget mot barneulykker har mottatt en del av våre henvendelser, det samme har Forbrukerombudet og Forbrukerrådet.

8 Familiens situasjon

Familiens situasjon med hensyn til arbeid, økonomi, bolig og bomiljø er av avgjørende betydning for det enkelte barns levekår og velvære. Barneombudet fikk i 1982 en del saker vedrørende slike spørsmål. Hovedtyngden av sakene dreiet seg imidlertid om problemer i tilknytning til skilsmisse. Eksempler på ulike problemområder som har vært berørt er:

- barnets behov og rettigheter blir ikke alltid godt nok ivaretatt i forbindelse med konflikter vedrørende barnefordeling, foreldremyndighet og samværsrett.
- lite hensiktsmessige regler vedrørende skatter og trygder har gitt enkelte barn og deres familier unødige belastninger både økonomisk og psykisk/sosialt.
- arbeidslivets regler om arbeidstid og permisjoner kan komme i konflikt med ønsket om å kunne ta seg av barna.
- mange barn opplever at voksne ikke har forståelse for deres behov for lek, ballspill og hyttebygging i bomiljøet.

8.1 Skilsmisse, barnefordeling og samværsrett

Henvendelser i forbindelse med skilsmissesaker var det største enkelte saksområde hos Barneombudet i 1982. I alt fikk vi 116 skilsmissesaker. Siden disse sakene gjelder konkrete enkeltkonflikter mellom foresatte innbyrdes eller mellom barn og deres foresatte, skal de i henhold til Barneombudets instruks (§ 3) avvises. Det er derfor begrenset hva Barneombudet bør — og kan — gjøre utover å gi ren informasjon om regelverket.

Samlet viser henvendelsene at dette er et alvorlig problemområde for barn og foreldre. Barneombudet har i 1982 arbeidet videre med de problemstillinger som ble skissert i årsmeldingen for 1981. Forslag til tiltak som kan gi barn og foreldre den nødvendige støtte i skilsmisssituasjoner har vært drøftet i Barneombudets råd og i forbindelse

med foredrag. Vi skal nevne noen eksempler på tiltak vi arbeider med.

De mange henvendelsene på dette området viser at barn og foreldre ofte trenger mer *informasjon og veiledning* enn de i dag får. Barneombudet har derfor til vurdering den informasjon som gis ved separasjon. Spørsmål som Barneombudet mener bør få en bredere plass i denne forbindelse er blant annet veiledning med hensyn til:

- hvordan delt foreldreansvar i praksis bør organiseres for at hensynet til barnet skal kunne ivaretas.
- hvilken type avgjørelser den som har den daglige omsorg for barnet bør kunne ta og hvilke som bør tas av foreldrene i fellesskap når de har felles foreldreansvar.
- hvilken type avgjørelser barn i ulike aldre selv bør kunne ta eller påvirke.

Flere saker viser at *bruken av sakkyndige* er tilfeldige. Dommeren står fritt i avgjørelsen av om det er behov for en sakkyndig uttalelse. Partene har ingen rett til å kreve en slik vurdering. Det er dessuten vanskelig å vurdere hvor grundig en sakkyndig uttalelse er, og dermed hvor stor vekt retten skal legge på uttalelsens konklusjoner. Barneombudet henvendte seg i desember 1981 til Sosialdepartementet og Justisdepartementet vedrørende spørsmålet om retningslinjer for sakkyndige og barnevernsnemnder i barnefordelings-

samværssaker. Dette førte til at Justisdepartementet i september 1982 skrev brev til fylkesmennene, sosialsejflaget og fire fagorganisasjoner. Brevet skisserte Barneombudets synspunkter og hadde svarfrist i januar 1983.

Et annet tiltak som Barneombudet mener kan bidra til at barnets interesser vil komme klarere fram i rettsaker, er en «*Barnets talsperson*». Hvis barnet har en egen talsperson, vil domstolene og andre i praksis kunne få et bedre grunnlag til å vurdere hva som er barnets beste. En barnets talsperson vil kunne sørge for at barns ønsker om hvem de vil bo hos blir hørt når de har krav på det, og at høringen foregår i en for barnet betryggende form.

Barneombudet har også vært opptatt av den *lange rettsprosedyren ved barnefordelingssaker* — særlig ved ankesaker. Denne kan føre til at resultatet blir et annet enn det som i utgangspunktet var mest tjenlig for barna, at det oppstår en slags «hevd». Aktuelle tiltak her kan være kortere ankefrist, retningslinjer om prioritering av slike saker i retten eller økt bruk av rettens muligheter til å gi dommer foregripet tvangskraft, det vil si at dommen kan iverksettes selv om den ankes.

8.2 Barns rettigheter i familien

Barns rettigheter i familien er et område der vi har fått flere henvendelser fra barn, men også fra voksne. Bakgrunnen er som regel konflikter vedrørende hva barnet/den unge selv skal bestemme og hva foreldrene skal avgjøre. Konfliktene har gjeldt mindre ting som ukelønn, leggetider og regler for TV-titting, men også mer alvorlige problemer som barn som ikke lenger ønsker å bo hjemme, barn som blir mishandlet eller som ønsker å bo hos den andre av skilte foreldre, og om barn skal betale for seg hjemme eller ha betaling for husarbeid.

Denne typen saker må Barneombudet avvise (instruksens § 3) — men vi prøver likevel å informere om de regler som finnes. Barnelovens regler om at barn over 12 år skal bli hørt er viktige her. Vi har ofte henvist til «De unges lovbok» (av Bratholm/Matheson) som gir en popularisert og lett forståelig oversikt over hvilke rettigheter barn har ved forskjellig alder.

8.3 Barnefamiliens økonomi

Familiens økonomi har stor betydning for det enkelte barns oppvekstkår. Barneombudet har i 1982 ikke arbeidet med barnefamiliens økonomi i bred forstand, men har behandlet noen saker på

området, særlig spørsmål vedrørende skatter og trygder. På grunn av lite hensiktsmessige regler har enkelte barn fått unødige belastninger i sin livssituasjon.

Reiseutgifter i forbindelse med utøvelse av samværsrett kan bety en stor økonomisk belastning for foreldrene. På bakgrunn av henvendelser om dette har Barneombudet vurdert muligheten for offentlige regler som kan bidra til at barns kontakt med begge foreldre ikke blir forhindret av økonomiske årsaker. Det mest aktuelle er å gi den av foreldrene som betaler reisen adgang til å trekke fra disse utgiftene på selvangivelsen på linje med utgifter til arbeidsreiser. Vi har underrettet Skattekommissjonen om våre synspunkter, og bedt dem se på spørsmålet i forbindelse med sitt pågående arbeid, der familiebeskatningen blir vurdert under ett.

Et annet spørsmål som blant annet flere barn har tatt opp, gjelder muligheten for egen skattefri inntekt når en får underholdsbidrag. Underholdsbidrag lignes i dag som barnets inntekt når barnet er 16 år eller mer. Disse reglene fører til at barnets øvrige inntekt, for eksempel ved arbeid i sommerferien, blir beskattet i større grad enn arbeidsinntekt til barn uten bidrag. Også dette tok Barneombudet opp i brevet til Skattekommissjonen. Men da nåværende ordning er fordelaktig for familien som et hele, har vi ikke foreslått noen løsning på problemet.

Barneombudet har videre hatt en sak vedrørende en konkret urimelighet i trygdereglene i forbindelse med samordning av pensjon og trygd. Foreldreløse barn kan søke om utvidet barnepensjon til de blir 20 år. En slik stønad medfører forkortelser i andre pensjoner som barna eventuelt har. Barneombudet fikk seg forelagt et tilfelle der fire søsken totalt sett fikk mindre utbetalt per måned *med* stønad enn *uten*. Samordningsreglene medførte nemlig at ytelser fra Statens pensjonskasse falt bort i og med søknad om utvidet barnepensjon. Vi henvendte oss til Rikstrygdeverket og Statens pensjonskasse og pekte på problemet. Urimeligheten er nå rettet ved en ny forskrift som trådte i kraft fra 1. januar 1983.

I tillegg til disse enkeltsakene har Barneombudet avgitt en høringsuttalelse til NOU 1982:14 «Fastsettelse og innkreving av underholdsbidrag», første del. Utvalget som avleverte innstillingen hadde fått et todelt mandat. For det første skulle utvalget skape grunnlag for en mer effektiv administrasjon av bidragsordningen. For det andre skulle det finne fram til «tiltak som sterkt kan re-

dusere statens netto utgifter ved forskuttering av bidrag». Forutsetningen var imidlertid at dette ikke skulle føre til «reduerte tjenester eller dårligere service overfor bidragsmottakeren».

Barneombudet ga i sin uttalelse klart uttrykk for at mandatet hadde en alt for snever ramme, og at det var en ensidig vektlegging av statens interesser på bekostning av bidragsberettigedes krav på bidrag og ikke minst behov for hjelp til innkreving av bidraget. Det kunne derfor reises spørsmål om enkelte av forslagene var i strid med mandatet. Barneombudet kritiserte også at utvalget ikke hadde representanter for bidragsberettigede eller bidragsmottakere.

8.4 Regler vedrørende arbeidstid, permisjoner m.v.

Barneombudet fikk i 1982 flere saker som viser at hensynet til barn ikke alltid er kommet sterkt nok fram ved utforming av regler/avtaler i arbeidslivet eller i konkrete saker på den enkelte arbeidsplass.

Et par saker dreiet seg om problemer i tilknytning til tjeneste i forsvaret. Førstegangstjeneste for alene-fedre kan skape problemer for de barna disse fedrene har omsorgen for. Også for andre fedre med hovedansvaret for barn, kan førstegangstjenesten og siden ukelange repetisjonsøvelser skape problemer. Avbrekket i den daglige omsorgen kan være en stor belastning for særlig små barn, og det kan oppstå store praktiske problemer med å skaffe barna skikkelig tilsyn mens far er borte.

En annen side ved forsvarets virksomhet er praksisen med å flytte det faste befalet til forskjellige steder i landet. Beordringssystemet gjør at befalet og deres familier må flytte ofte og noen ganger på kort varsel. Etter Barneombudets mening kan dette få uheldige følger for barna i familien. Spesielt for skolebarn kan det være problematisk å flytte flere ganger i løpet av skoleårene.

Barneombudet har henvendt seg til Forsvarsdepartementet og bedt om en vurdering både av førstegangstjenesten og av beordringssystemet sett i familiesammenheng. I brev til Barneombudet opplyser Forsvarsdepartementet at de har problemene under vurdering.

En annen gruppe saker gjelder aldersgrenser for permisjon ved barns sykdom. Folketrygdens regler for rett til sykepengen ved barns sykdom har en grense på 10 år. Over denne alder må barna være hjemme alene eller foreldrene må ta

velferdspermisjon uten lønn. Mange foreldre, særlig enslige, har en økonomi som ikke gir anledning til permisjon uten lønn, og da kan det oppstå problemer for barna. Som en 13-åring skrev til oss:

«Tenk å være ordentlig syk — minst 38°C (gulp) i feber og måtte være alene!»

Barneombudet oversendte brevet til Sosialdepartementet og ba departementet vurdere muligheten for å heve aldersgrensen for rett til fri ved barns sykdom. Sosialdepartementet har foreløpig oversendt saken til Kommunal- og arbeidsdepartementet og Forbruker- og administrasjonsdepartementet.

Barneombudet har videre fått en innstilling om endringer i arbeidsmiljølovens arbeidstidsbestemmelser til høring. Barneombudet hadde ingen merknader til forslagene.

8.5 Konflikter i bomiljøet

Barneombudet fikk flere henvendelser fra barn vedrørende konflikter i familiens bomiljø. Barna klaget blant annet over at de voksne nekter dem å gjøre forskjellige ting — også på arealer som er tiltenkt brukt av barn eller selv om forbudene er i strid med bomiljøets regelverk. Et par av sakene gjaldt barn som ble beskyldt for ting de ikke hadde gjort. Vi fikk også henvendelser fra voksne som klaget på barns aktiviteter. Barneombudet har imidlertid sett det som sin hovedoppgave å arbeide med de sakene barna tar opp.

Konflikter i bomiljøet oppstår ofte blant annet fordi voksne ikke har forståelse for barns behov for ballspill, hyttebygging eller å ha et eget aktivitetsrom. Et illustrerende eksempel har vi i en sak der to barn skrev til oss for å få hjelp. De skriver:

«Vi har en nabo som nekter alle barna å leke til og med på lekeplassen vår. I går brukte vi veldig mange timer på å lage en fin hoppbakke til våre skihoppere. Vi hadde vannet den og gjort alt klart til morgendagen. Med en gang vi hadde gått inn for dagen gikk naboen ut og ødela ski-bakken for oss.»

Barneombudet skrev til barna og forklarte at det er svært vanskelig å finne en løsning i slike konflikter. Vi anbefalte barna å prøve å løse konflikten selv ved å snakke med naboen.

I andre saker har Barneombudet henvendt seg til for eksempel borettslaget og pekt på hva som er barnas behov. I en av sakene var problemet at en jente så gjerne ville ha hund. Hun skriver:

«Før bodde jeg i blokkene her og da forsto jeg at det var utelukket med hund, men nå da vi flyt-

tet opp i rekkehusene, trodde jeg helt sikkert at det gikk an.»

Barneombudet henvendte seg til borettslaget der jenta bodde og spurte om det ikke var mulig å vurdere reglene på nytt. Etter vårt syn ville hundehold i denne type bebyggelse i langt mindre grad sjenere naboer. Borettslagets styre svarte at en eventuell endring måtte opp på generalforsamlingen og at dette kun ville bli gjort dersom styret fikk en henvendelse fra borettslaverne. Til jenta skrev vi derfor:

«Vi synes du en gang til skal prøve en underskriftskampanje. Hvis du får mange underskrifter kan moren eller faren din ta med seg underskriftene på årsmøtet. Hvis flertallet på årsmøtet bestemmer det, kan dere kreve at styret skal ta opp spørsmålet på neste generalforsamling. Og hvis generalforsamlingen da ønsker det, kan den endre husordensreglene slik at det kan bli lov å ha hund i rekkehusene».

Barneombudet er ikke blitt orientert om hvorvidt husordensreglene nå er endret.

Foruten å få fram barnas synspunkter i de enkelte konfliktene, har vi pekt på behovet for at barn får møte- og uttalerett på generalforsamlinger i borettslag. Etter vårt syn er dette et viktig poeng, både for å lære opp barn til medbestemmelse og for å lære voksne til å respektere barn.

8.6 Foreldreopplysning

Barneombudet ser støtte til foreldre som en særlig viktig oppgave for samfunnet. Etter vår oppfat-

ning burde NRK ha et spesielt ansvar for å gi informasjon som kan nå fram til alle foreldre. Barneombudet foreslo derfor i 1982 en «foreldrevett-kampanje» om barn og bruk av TV/video som parallell til NRKs «Fjell-vett» og «Sjø-vett». Forslag til ni 2-3 minutters program ble laget i samarbeid med Presseforskningsinstituttet. Idéen ble avvist av NRK.

Vi har også bedt NRK vurdere et «foreldremagasin» som fast programpost i fjernsynet. Et slikt «magasin» kunne ta opp vanlige problemer som barn har og også gi informasjon om spesielle emner, for eksempel videovoldens virkninger på barn. NRK har foreløpig avvist forslaget med følgende begrunnelser:

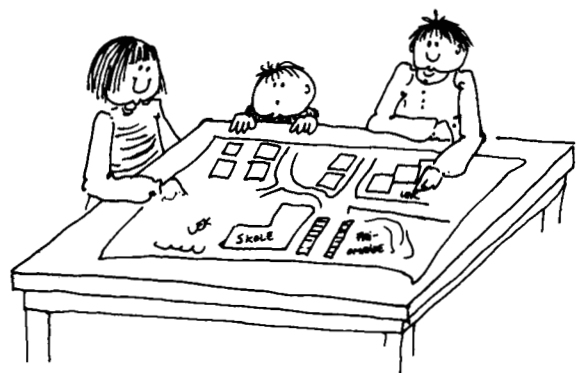
- mye programtid er bundet som det er,
- NRK vil ikke bøye seg for pressgrupper fordi andre organisasjoner, som LO og NAF, da kan stille krav om programtid,
- NRK har hatt foreldreopplysning før, for eksempel «Mattis»-serien i 1975.

Barneombudet har også selv arbeidet med å gi informasjon til foreldre, dels i form av foredrag og dels gjennom en fast spalte i «Foreldre og Barn». Videre har Barneombudet tatt kontakt med organisasjoner som er opptatt av foreldreopplæring, så som Mental Barnehjelp.

9 Barn og planlegging

De aller fleste sakene innenfor dette området gjaldt barns muligheter til trygg lek og ferdsel i nærmiljøet. Men Barneombudet fikk også enkelte henvendelser vedrørende generalplaner og barneplaner. Konkrete problemer som sakene illustrerer er blant annet at:

- barn ikke alltid har noen steder å leke der de bor
- leke- og friarealer i mange tilfelle regnes som reservearealer som kan brukes til andre formål
- lekearealer eller andre arealer for barn kan bli lokalisert på lite egnede steder
- planer for utbygging i eksisterende områder kan øke trafikkfaren for de barn som allerede bor i området

- vegplaner kan få uheldige konsekvenser for barn for eksempel ved at vegen kommer svært nær boliger eller lekeareal
- foreldre- og beboergrupper enkelte steder har

- vanskeligheter med å bli hørt i forbindelse med forslag om trafikksikringstiltak
- det ennå i 1982 planlegges nye boligområder der hensynet til bilen settes foran hensynet til barn
- manglende forståelse for barn kan medføre at planlagte lekearealer ikke blir opparbeidet og brukt i samsvar med planenes intensjoner.

9.1 Lekearealer regulert til andre formål

Mange av barna som henvendte seg til Barneombudet var opptatt av at det ikke finnes noen steder å leke der de bor. En årsak kan være at det er mye trafikk i området. De fleste av disse henvendelsene kom fra barn som bor i tettbygde strøk, selv om barn i spredtbygde strøk også kan mangle egnede lekesteder.

At det ikke finnes lekearealer i etablerte områder, er forståelig. Det var kanskje naturlige lekeområder i nærheten og langt mindre trafikk når området i sin tid ble bygget ut. De problemer som utviklingen har skapt i disse områder må løses med utbedringsplaner. Det er imidlertid ikke akseptabelt at leke- og fritidsarealer regnes som reserveareal som kan brukes til andre formål. I 2 av sakene i 1982 gjaldt slike konflikter. I en av sakene endret en uttalelse fra ombudet sakens utfall til fordel for barna. Et kommunestyre i Troms unnlot på bakgrunn av et brev fra Barneombudet å vedta en reguleringsplan med en bussveg tvers gjennom et lekeareal.

Naturlige lekeområder som ikke er spesielt regulert til lek men som har fungert som et viktig leketilbud over lang tid er særlig utsatt. Barn får ikke hevd eller juridisk rett til slike arealer selv etter generasjoners bruk. Men også arealer som er regulert til leke- og friområder eller til park, blir tatt i bruk til andre formål. De bygges ut, blir omgjort til parkeringsplass, blir beskåret på grunn av vegplaner med videre. Det som er typisk i mange av disse sakene, er at de fremmes som dispensasjonssaker eller som «mindre vesentlig endring» av reguleringsplan. Dette betyr at endringsforslaget ikke legges ut til offentlig ettersyn. Derved reduseres muligheten for påvirkning fra grupper eller sektorer som arbeider med og for barn betraktelig.

Et eksempel kan hentes fra Telemark. I juli 1982 fikk vi brev fra 15 barn som reagerte på at et viktig friareal i deres boligfelt var foreslått regulert til søndagsskole for en menighet. Med kart og bilder beskrev barna de ulike lekemuligheter i området og hva de mente burde gjøres. En gjennom-

gang av saksdokumentene viste at bygningsrådet opprinnelig hadde behandlet saken som en dispensasjonssak og også gitt byggetillatelse. Velforeningen i området anket saken til fylkesmannen som avviste klagen. Byggearbeidet ble imidlertid stanset mens Miljøverndepartementet behandlet anken. Departementet ga klagerne rett og kommunen ble pålagt å fremme saken som forslag til ny reguleringsplan.

Barneombudet kom inn i saken da denne skulle behandles i kommunestyret og skrev blant annet:

«1. Friarealet ligger sentralt i boligfeltet og brukes av mange barn. Den del av dette lekefeltet som foreslås utbygget med søndagsskole representerer etter Barneombudets skjønn et viktig naturlig lekeområde. Arealet som har vegetasjon og såvel flatt som kupert terreng, gir et nødvendig supplement til mer opparbeidede sandlekplasser og ballplasser.....

2. Det bør også tillegges vekt at Miljøverndepartementet har bevilget midler til bearbeiding av arealet til felles friområde. Bevilgningen fra departementet understreker den betydning slike arealer tillegges når det gjelder å sikre barn et godt nærmiljø.....

3. Etter det Barneombudet forstår, har det også tidligere vært foretatt reguleringer som har redusert størrelsen på det sentrale lekefeltet i området..... I denne forbindelse ble det areal som nå søkes regulert til søndagsskole foreslått som kompenserende ballareal. Ytterligere omreguleringer bør derfor etter Barneombudets skjønn ikke foretas uten at de sees i sammenheng med den totale tilgang på lekeområder/ friarealer i området, og uten at det foreligger forslag om hvilke arealer barna kan få som kompensasjon. Siden det som regel er vanskelig å få regulert nye lekeområder/ friområder i eksisterende bebyggelse, bør omregulering av arealer som allerede er regulert til disse formål i størst mulig grad unngås.

4. Det vil sannsynligvis være enklere å finne et annet areal til den planlagte søndagsskolen enn til et for barna like verdifullt naturlig lekeområde. Areal til søndagsskole stiller ikke samme krav til sentral beliggenhet i boligfeltet og vegetasjon- og terrengforhold som denne typen lekeareal.....

5. Det bør videre ved utbygging av nye tiltak i et allerede etablert boligområde legges stor vekt på hva beboerne og særlig barna ønsker og har behov for. De henvendelser Barneombudet har fått i denne aktuelle saken tyder på at både barn og foreldre i området først og fremst ønsker å få beholde arealet som lekeområde/ friområde.....»

Barneombudet ba om en bredere utredning av saken, men kommunestyret vedtok med 14 mot 9 stemmer å få utarbeidet en reguleringsplan for areal til søndagsskolen.

9.2 Lokalisering av arealer beregnet for barn

Barneombudet har hatt en del saker som viser at

Vegen over skuleplassen på Våge:

Barneombudet har fått saka

Nå «stjeler» politikernes lekeområde fra barna

Barneombudet støtter barns lekeplass i Løren

Beboerne frykter Strømsvegens forlengelse

Barneombudet gir barna på Opsund sin støtte

Miljøverndepartementet har nå gitt grønt lys for bygning av 4 eneboliger på Opsunds eneste gjenværende fri- og lekeområde for barn.

Sivilombudsmannen tar disse hensyn med i vurdering av klagesak og at Miljøverndepartementet og kommunestyret tar saken opp til ny vurdering.

Denne oppsiktsvekkende avtale er forelagt Barneombudet til Sivilombudsmannen for følgende vurdering:

Har bedt barneombudet om hjelp mot ny veg

Barneombudet:

Barneinteresser bør inn i bygningsrådet

Oslo (Bård Michalsen, A-pressen) vår skal endres. Barneombudet la fram forslaget før kre barnas re naturlig.

Barneombudet:

Viktig at barna vert sikra retten til leikeområde

Det er viktig å sikre retten til lekeområde for barn. Dette sier Barneombudets råd etter at det nylig diskuterte leikeareal, trafikksikkerhet og tryggare skuleveg på eit internt møte hos Barneombudet. Barneombudet fortel at leikeplassar og barnestasjonar ofte blir plasserte på dårlege tomter eller nær trafikkert veg. Naturlege leikeområde blir regulerte til andre formål utan at ein tek omsyn til barnas «hevd». Om leikeområde som brukte til bustadtor

stimulerande leikeområde ningslinene til bygningslovi kunne vore med på å styrkje stilling, er berre vedteke i on prosent av kommunane. I kommunar ser ein på leike rett og slett som reserveareal får nemleg ikkje «hevd», det juridisk rett til område, sjøl bruk i generasjonar.

Når Barneombudet tek enkelt saker, viser det seg dei at fråseger sjeldan fører. Difor meiner ombudet det er å få vedteke prinsipielle retningslinjer som kan regulere heile plan til utgreininga om fore

Nødtopp fra unger

— De vil ta fra oss skoleveien!

Soar får byggje på friareal i P

Nederlag for barneombudet og innbyggjarane:

Barneombudet advarer mot biler i boligfelt

Skolebarn i Hellevikåsen tvinges ut på hovedveien for å komme til skolen. Den trygge grusveien de bruker skal stenges, og foreldre er

Barneombudet «snudde» vedtak i Tromsø bystyre

— Av Kjell Moe —

Barneombudet, Målfrid Grude Flekkøy, grep direkte inn da Tromsø bystyre i går drøftet spørsmålet om å legge en buss-gate gjennom et lekeområde på Tomasjord i Tromsø i går.

Målfrid Grude Flekkøy brev til kommunen kom i siste øyeblikk, inn i dem. — Jeg synes det vitner om en ganske forunderlig behandlings-

Det er interesselaget i Utsikten borettslag som har henvendt seg til barneombudet etterat det ble klart formannskapet gikk inn for å legge en bussveg gjennom et friområde der barna har skibakke og plass for andre aktiviteter.

I diskusjonen ble dette tilbudt sammenlignet med at man bygde en snuplass i vegkrysset mellom Uranusvegen og Vegavegen, — Dersom noe i denne saken er

Foreldre kobler inn barneombudet

— Av Asbjørn Jaklin — Trafikkaksjonen i Tromsødal har koblet inn barneombudet Målfrid Grude Flekkøy i saken om trafikkikkerhetstiltakene i

de planleggende myndigheter ikke alltid har en tilstrekkelig forståelse for hvilke krav som må stilles til arealer som barn skal bruke. Ombudet har fått planer der lekeplassen er foreslått lagt til areal som ikke kan bebygges som for eksempel sumpet terreng eller særlig bratt areal. Den alvorligste form for dårlig lokalisering er kanskje å legge lekeareal eller barnehager tett inntil en trafikert veg med tilhørende støy-, eksos- og trafikksikkerhetsproblemer.

En kommune har for eksempel fattet prinsippvedtak om å legge kommunens eneste barnehage rett inntil en sterkt trafikert riksveg til tross for at:

- Fylkesmannen etter gjennomført støytutredning for tomta konkluderer med at området utfra en støymessig vurdering synes lite egnet til barnehagetomt.
- Helserådet finner at området ikke er egnet som barnehagetomt på grunn av støyforholdene som langt vil overskride Miljøverndepartementets retningslinjer.
- Bygningsrådet mener at innvendingene mot barnehagetomta er så vesentlige at kommunen bør vurdere andre tomtealternativ.
- Barnehagenemnda ber kommunen på fritt grunnlag å utrede alternativer og velge tomt utfra dette.
- Foreldrerådet ved barnehagen flere ganger har gitt uttrykk for at tomta er et dårlig alternativ.

Kommunestyrets vedtak bygger på generalplanutvalgets syn at den foreslåtte tomta er den beste «ut fra ei totalvurdering». Etter det Barneombudet kan se har en ved totalvurderingen lagt mer vekt på argumenter som: sentral lokalisering, mulighet for rask klargjøring av tomta og at en ikke skal bruke jordbruksareal, enn hensynet til barna.

Barneombudet sa seg enig i og utdypet de synspunkter som var kommet fra de ovenfor nevnte instanser. Vi påpekte videre de trafikk-farer som ville oppstå og konkluderte vår uttalelse til kommunen med:

«..... At det før tomta vart vedteken fyrste gong i 1981 også vart skissert 5 andre tomtealternativ skulle tale for at andre moglege løysingar kan vere til stades.

I staden for å vurdere andre tomtealternativ har kommunen likevel valt å løyse støyproblemet ved å gå ut frå at støyskjermande tiltak vert sette i verk. Etter Barneombudet sitt syn er det tvilsamt å etablere nye institusjonar, bustader mv. som krev støyskjermande tiltak i utgangspunktet. Samfunnet brukar allereide i dag store ressursar på slike tiltak som ofte er relativt kostnadskevande. Støyskjermande tiltak bør difor fyrst og fremst brukast som nødløysingar for allereide etablerte anlegg.

Barneombudet har forståing for at tidsmomentet spelar inn ved val av tomt. Situasjonen i dag er, så vidt vi forstår, slik at tomta, som er i kommunal eige, er den tomta som snarast kan klargjerast til barnehagetomt. Saka illustrerer dermed også korleis ein planleggingsprosess der ein i utgangspunktet ikkje har vurdert konsekvensar for born, miljøforhold mv. låser situasjonen. I den siste fasen av saka har valet stått mellom ei uegna tomt eller utsett utbygging. Dette kunne ha vore unngått dersom kommunen på eit tidlegare tidspunkt hadde vurdert støy- og miljøproblema ved dei ulike alternativa, og som ei fylgje av dette sett i gang klarering av ei alternativ tomt allereide da.....»

Barneombudet har ikke kjennskap til sakens utfall.

9.3 Veg- og trafikksikkerhetsplanlegging

Ombudet har hatt flere saker der planer om nye veger og/eller utbygging av nye boligfelter i eksisterende områder vil gå på bekostning av hensynet til barna. Det kan være at lekeareal må brukes til vegareal, at vegen kommer svært nær boliger og lekeareal eller at barn blir utsatt for økt trafikkfare fordi veger som ikke er planlagt for dette får en større trafikkbelastning.

I en kommune ble det planlagt ny adkomstveg til et forretningsbygg over en skolegård. Lærerrådet protesterte og ba kommunen endre planen da vegen foruten å ødelegge barnas lekemuligheter ved skolen ville medføre støyproblemer i forbindelse med undervisningen. Lærerrådet ba også Miljøverndepartementet å se på saken. Departementet sendte saken videre til fylkesmannen som i sin tur ba kommunen om en uttalelse. Etter ikke å ha hørt noe på et år kontaktet lærerrådet Barneombudet. I mellomtiden var planen blitt vedtatt i kommunale organer. Vi kontaktet fylkets vegkontor som tidligere hadde avvist en alternativ løsning som bedre ville ivareta hensynet til barna. I sitt svar opplyser vegkontoret at den alternative løsning ville gi for stor trafikk i et riksvegkryss. Vegkontoret opplyste samtidig om at de i møte med kommunen var blitt enige om bygging av vegen over skolegården skulle utsettes. Kommunen har deretter meddelt Barneombudet at dette ikke er riktig og at vegen vil bli bygget som planlagt.

Andre henvendelser vi har fått gjelder arbeid for å få gjennomført trafikksikringstiltak. Det ser ut til at det er vanskelig for grupper utenom de formelle instanser å vinne fram med slike forslag. Søknader om for eksempel humper og dumper kan bli liggende i årevis, ønsker om gang- og sykkelveg fører ikke frem og så videre. Medvirkende

årsaker er manglende planleggingskapasitet og manglende vilje til å vedta klare retningslinjer for kommunenes arbeid med trafikksanering. Uklare ansvarsforhold når det gjelder planlegging, grunn-erhverv, utbygging, drift og skilting for ulike vegtyper gjør dessuten slike saker vanskelige både for myndighetene og de grupper som prøver å finne frem i systemet.

De ovenfornevnte problemer i eksisterende områder belyser betydningen av at en ved planlegging av nye områder legger opp til løsninger som gir barn den nødvendige sikkerhet. Men dette blir ikke alltid gjort. For eksempel har bygningsrådet i en større kommune nettopp vedtatt en plan for et nytt boligfelt der bilene skal parkeres ved hver enkelt bolig i stedet for i fellesanlegg i områdets utkanter. Barneombudet pekte i sin uttalelse på at en slik planløsning er stikk i strid med de prinsipper sentrale myndigheter anbefaler og også med den praksis denne kommunen selv har fulgt de siste år.

Uttalelsen dokumenterte videre at omfattende forskning viser at områder der biltrafikken skilles fra barn og fotgjengere har klart lavere ulykkestall enn områder der biler og barn ferdes på samme arealer. Forskning viser også at barn i stor grad oppholder seg på de nære arealer. Det er derfor særdeles viktig at disse holdes fri for biltrafikk. I tillegg vet vi at barnefamilier trives best i trafikk-sikre områder og at de mange steder kjemper for nettopp slike løsninger etter at et område er bygget ut. Selv om ombudets uttalelse bidro til at enkelte av bygningsrådets medlemmer endret syn, ble det argumenter om bileiernes behov for kort vei mellom bil og bolig og — ikke dokumenterte — argumenter om at løsningen med parkering ved bolig blir billigere, som vant frem i bygningsrådet. Saken er ennå ikke behandlet i kommunestyret.

9.4 Opparbeidelse av planlagte lekeområder

Enkelte av sakene i 1982 viser at det offentliges ansvar for å sikre barn tilfredsstillende leke- og oppholdsmuligheter ikke kan stoppe etter at selve planleggingsfasen er avsluttet. Negative holdninger til barn eller manglende forståelse for barn i borettslag og velforeninger kan medføre at planlagte lekearealer ikke blir opparbeidet.

For eksempel hadde beboere i en Sør-Trøndelags-kommune gradvis tatt deler av et felles lekeareal mellom husene og lagt det til sine private tomteareal. Da kommunen ble gjort oppmerksom på dette ble det utarbeidet et forslag om

at reguleringsplanen skulle endres slik at «kartet stemte med terrenget». Barneombudet uttalte i sitt brev til kommunen at de offentlige myndigheters ansvar her burde være å sikre at barna fikk tilbake det areal de opprinnelig var tiltenkt. Det burde være et kommunalt ansvar å sørge for og kontrollere, ikke bare at bygninger følger planene, men også at utearealer blir brukt og opparbeidet etter planene. Rådmannen innstilte på at beboerne måtte pålegges å etablere grenser i samsvar med den opprinnelige planen fordi de endringer de selv hadde foretatt ikke medførte at de minste tomtene fikk mest areal. Etter at kommunestyret likevel gikk inn for den nye reguleringsplanen, er saken anket til fylkesmannen av en kommunesty-rerepresentant.

En tilsvarende sak hadde vi i en Akershuskommune. I et blokkområde er det i den vedtatte utomhusplan satt av areal til fotballplass, leketorg og parkanteplass. Dette har imidlertid aldri blitt opparbeidet. Bygningskontrollen ga i sin tid likevel ferdigattest. Feilen er ikke blitt fulgt opp med seinere kontroll. Beboerne har etterhvert beplantet arealene og gitt utearealene en parkmessig karakter. Større barn er blitt jaget unna når de har sparket ball.

Barneombudet kontaktet kommunen som i sitt svar uttalte følgende:

«Ellers synes det riktige å være at kommunen fremstiller saken for sameiet og oppfordrer det til å vurdere om det fortsatt har intensjoner om å anlegge lekearealene som beskrevet i den godkjente utomhusplanen. I motsatt fall bør et forslag om revisjon av denne fremlegges for bygningsvesenet til godkjenning.»

Barneombudet skrev påny til kommunen og pekte på at kommunen har ansvar for at barna får de lekemuligheter planen har fastslått og at bygningsloven gir muligheter til å sikre at planene blir gjennomført. Barneombudet skrev videre at:

«Barneombudet er enig med teknisk rådmann i at kommunen nå kontakter sameiet. Formålet må imidlertid være å påpeke de plikter sameiet har og kreve at lekeplassene i hovedsak blir opparbeidet slik planen forutsetter. Sameiet har gjennom sine disposisjoner vist at de ikke i tilstrekkelig grad legger vekt på barnas behov. Sameiets «intensjoner» kan derfor ikke være styrende for hvordan kommunen skal ivareta sitt ansvar overfor barna i området. Resultatet kan da bli at en ny plan blir godkjent i tråd med «flertallets» syn — uten at barnas interesser blir ivaretatt. En kan for eksempel risikere at planen utformes slik at den passer med terrenget, det vil si slik at dagens bruk av arealene blir befestet og legalisert gjennom planen.

En annen sak er at det vil være naturlig at sam-

eiet får uttale seg om detaljer ved planen, såfremt ikke barns interesser blir tilsidesatt. Det kan i denne forbindelsen nevnes at de forslag N.N. har lagt fram — og som er blitt forkastet — har vært av et langt mindre omfang enn den opprinnelige planen. Kommunen bør i forbindelse med slike endringer presisere for sameiet at alle endringer i planen må godkjennes av bygningsvesenet.»

Etter et møte mellom sakens parter har kommunen nå gått inn for at beboerne skal utarbeide en ny plan for lekearealene innen 15. mai 1983.

Spørsmålet om bygningskontrollens ansvar for å ivareta hensynet til barn gjelder også sikkerheten på lekeplasser og andre steder der barn leker. Saker Barneombudet har fått har blant annet tatt opp mangelfull sikring av byggeplasser, manglende sikring av stup i et boligområde og farlig plassering av lekeplass. I tillegg kommer behovet for å se til at lekeutstyret plasseres på et brukbart underlag og at det har en sikker utforming. I enkelte av disse sakene har Barneombudets uttalelse ført fram.

9.5 Prinsipielt arbeid med planleggingssaker

Saker som de som er nevnt i avsnitt 9.1 — 9.4 viser klart at barn er en svak interessegruppe i den kommunale planleggingsprosess. Dette henger sammen med at barn ikke deltar selv eller har sterke nok talspersoner i de organ som fatter beslutninger. Barns interesser er heller ikke tilfredsstillende sikret gjennom lover og retningslinjer. I mange saker får derfor andre interesser sine krav ivaretatt på bekostning av barns behov for blant annet gode leke- og utfoldelsesmuligheter og trygg ferdsel.

At det særlig innenfor planleggingssektoren er mange kritikkverdige forhold som tas opp med Barneombudet, kan illustreres ved at vi i 24 % av sakene har rettet en uttalelse til annen instans — som regel kommunen. Av det totale antall realitetsbehandlede enkeltsaker hos Barneombudet var det bare i 11 % vi rettet en uttalelse til annen instans. Etter det vi har kjennskap til, ser det ut til at Barneombudets uttalelser i de enkelte planleggingssaker i liten grad endret sakenes utfall til beste for barn. Arbeid på det prinsipielle plan blir også av denne grunn spesielt viktig.

I 1982 har Barneombudet blant annet avgitt høringsuttalelse til NOU 1982:13 «Forenklinger i

bygningsloven». I uttalelsen understreket vi bygningslovens betydning som virkemiddel for å sikre barn et godt oppvekstmiljø. Med utgangspunkt i behovet for å styrke barns interesser i planleggingen foreslo ombudet blant annet at:

- nåværende praksis i forbindelse med dispensasjonssaker (§ 7) og mindre vesentlige reguleringsendringer (§ 28) kartlegges med sikte på retningslinjer/veiledning om hvordan barns interesser skal ivaretas i slike saker.
- bygningsrådets faste møtedeltakere (§ 12) utvides med en representant fra sosialadministrasjonen med spesiell kunnskap om og interesse for barn.
- det i tilknytning til § 69, om den ubebygde del av tomta, utarbeides normalvedtekter for ulike områdetyper, regler om erstatning når lekeområder brukes til annet formål, og også retningslinjer for hvordan naturlige lekeområder skal sikres.
- § 69 nr. 5, vedrørende utearealer i eldre bydeler og allerede utbygde områder, også gjøres gjeldende for lekeområder.

For å følge opp saker vedrørende veg- og trafikkisikkerhetsplanlegging har Barneombudet blant annet foreslått for Vegdirektoratet at følgende temaer blir tatt med i direktoratets trafikkisikkerhetsforskning:

- hindringer for gjennomføring av enkle trafikkisikkerhetstiltak
 - oversikt over og eksempler på gjennomførte tiltak
 - kostnader for ulike former for parkering i boligområder
 - konsekvenser for trafikkisikkerhetsarbeidet av et rammetilskottssystem for overføringer fra staten til kommunene
 - utvikling av kriterier som grunnlag for å avgjøre om en skoleveg er trafikkfarlig eller ikke
- Barneombudet har videre bedt Samferdselsdepartementet vurdere innføring av en ny basishastighet på 30 km/t i boligområder. Bakgrunnen for forslaget var at vi mente dette ville forenkle behandlingen av søknader om fartsregulerende tiltak i de enkelte boligområder. Vi pekte også på betydningen av å innskjerpe at forvaltningslovens krav om saksbehandling må gjelde beboer- og foreldregrupper som henvender seg til vegmyndighetene for å få til trafikkisikringstiltak.

10 Kommunal økonomi

Svært mange av de saker Barneombudet får henger sammen med at kommunene av økonomiske grunner ikke finner å kunne prioritere hensynet til barn. Det kan være barnehageplasser — også for barn med spesielle behov, utbygging av fritidstilbud, etablering av skoleskyss på grunn av farlig skoleveg, nedleggelse av skoler eller andre tilbud for barn og så videre. Spørsmål vedrørende kommunenes økonomi er altså en sentral del av barnepolitikken.

I NOU 1982:15 «Nytt inntektssystem for kommunene» foreslås en omlegging av det nåværende system for økonomiske overføringer fra staten til kommunene. Barneombudet har med utgangspunkt i hele sitt saksområde laget en høringsuttalelse til utredningen. Barneombudets uttalelse tar dels opp de prinsipielle sider ved den foreslåtte nyordning og dels de lovendringer som er nødvendige for å sikre barns rettigheter hvis ordningen blir innført.

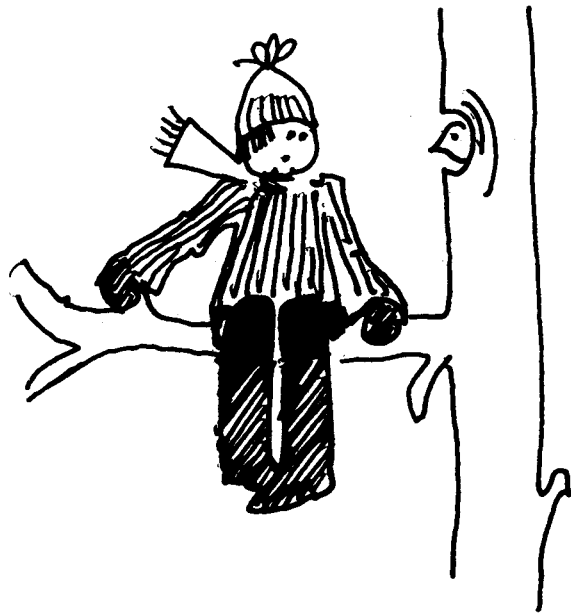
Enkelte av Barneombudets delforslag med hensyn til lover er gjengitt i andre deler av årsmeldingen. Nedenfor gjengis et sammendrag av uttalsens to deler.

10.1 Prinsipper for nytt inntektssystem for kommunene

I uttalsens del I har Barneombudet kommentert prinsippet om å erstatte spesielle tilskottsordninger med et samlet rammetilskott til hele kommunen.

«Barn er en svak interessegruppe som har liten innflytelse på avgjørelser som påvirker deres oppvekst- og lokalmiljø. Barneombudets erfaring er at kommunene lettere prioriterer tiltak for barn hvis dette er pålagt eller gis økonomisk støtte av sentrale myndigheter. Barneombudet mener derfor at det er nødvendig med sentral styring for å sikre barn og unge over hele landet likeverdige, men ikke nødvendigvis identiske oppvekstvilkår. Formålet med sentral styring må være å sikre at bestemte behov blir ivaretatt/bestemte oppgaver blir løst, men ikke å fastlegge i detalj hvordan dette skal gjøres.

Inntil tiltak for barn og unge er tilfredsstillende utbygd og etablert, må staten bruke både juridiske og økonomiske virkemidler for å styre og stimulere den kommunale virksomhet. Barneombudet er redd for at en overgang til rammetilskottsordning på det nåværende tidspunkt vil kunne føre til at tilbudene til barn og unge reduseres i kvalitet og omfang. Hvis barn skal sikres samme tilbud som i dag, må en avvikling av gjeldende tilskottsordninger følges av lovendringer på en rekke områ-

der. Disse må videre gi rom for forbedringer av tilbudene.

For å opprettholde tilskottsordningenes positive funksjoner bør den nødvendige sanering av enkelttilskott foretas gjennom å etablere sektorvise blokktilskott i stedet for ett generelt rammetilskott. Disse vil gi sektorer som arbeider for barn og unge den legitimerende støtte de trenger i den kommunale beslutningsprosessen. Sektorvise blokktilskott vil dessuten etter Barneombudets skjønn gjøre det enklere å finne fram til og bruke flere kriterier for tildeling. Dette er nødvendig for å få en reell tilpasning til de ulike sektorerers utgiftsbehov og til de sosiale behovsforskjeller mellom kommunene.

Etter Barneombudets oppfatning bør økt kommunalt selvstyre fortrinnsvis oppnås gjennom økt ressurstilgang til de pålagte oppgaver, slik at kommunene får større spillerom for lokale prioriteringer av de frivillige oppgaver. En rekke tiltak for barn og unge må fortsatt betraktes som pålagte oppgaver, det vil si styres gjennom statlige lover og støtteordninger.»

10.2 Ordninger av spesiell betydning for barn og unge

Barneombudet har i uttalsens del II spesielt kommentert de tilskottsordninger av betydning for barn og unge som vi mener bør opprettholdes eller der en avvikling må følges av en sterkere/endret lovmessig forankring. Dette gjelder:

«1. Undervisning i grunnskolen

Blokktilskott vil gi bedre muligheter for å redusere skillet mellom vanlig undervisning og undervisning for barn med spesielle behov. Rammetilskottet må lovfestes med et minimumstall som er

høyt nok til også å sikre spesielt tilrettelagt undervisning i vanlig skole for barn som må undervises i spesialinstitusjon.

2. *Pedagogisk-psykologisk rådgivningstjeneste* har en sentral funksjon for barn i førskole- og skolealder. Grunnskoleloven bør endres slik at den omfatter normer for stillingsantall (en stilling pr. 900 barn/unge 0–19 år) og minstebemanning pr. kontor (som hovedregel 4 stillinger pr. kontor).

3. *Adgang til alternativ livssynsundervisning* bør lovfestes.

4. *Skolebibliotekene* bør sikres en utstyrmessig standard som kan gi mulighet for mediaopplæring.

5. *Skoleskyss*
Grunnskoleelever bør sikres en lovfestet rett til skoleskyss dersom skoleveien er minst 4 km, eleven må bruke båt, skoleveien er trafikkfarlig, eleven trenger skyss på grunn av funksjonshemming og ellers i særlige tilfelle.

6. *Innlosjering*
bør bare kunne brukes der det etter en totalvurdering ut fra det enkelte barns situasjon anses å være den beste løsning. Vedtak om innlosjering må kontrolleres av skoledirektøren.

7. *Barnehager og fritidshjem*
Barns rett til barnehage bør lovfestes. Forskrifter kan regulere eventuelle nødvendige fravik fra

lovens krav ut fra vurdering av kommunenes alternative leke- og tilsynsmuligheter for barn. Tilskott til funksjonshemmede førskolebarn må opprettholdes, men bør beregnes ut fra antall barn med spesielle behov, og ikke ut fra kommunens totale barnehageutgifter.

Tilskott til fritidshjem opprettholdes, da tilbudet ikke er lovfestet og ikke godt nok etablert.

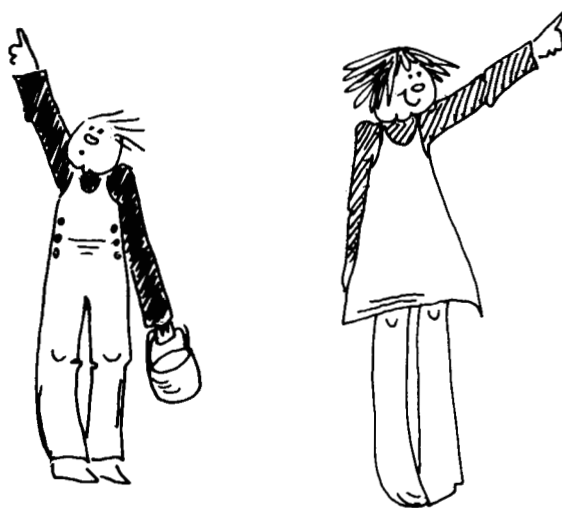
8. *Sosialsektoren*
Pågående revisjoner av gjeldende lovverk og ordninger innen helse- og sosialsektoren gjør det vanskelig å få oversikt over virkningene av endringer i inntektssystemet. Barneombudet vil likevel påpeke at:

- kravet om forsvarlig saksbehandling innen barnevernet og økt arbeidspress på sosialkontorene tilsier at en trenger nye normer for stillingsantall og kvalifikasjonskrav innen sosialsektoren.
- hjelpeordninger for hjemmene og avlastningstilbud for familier med funksjonshemmede barn og unge bør utløses automatisk, for eksempel ved at midler til dette gis gjennom folketrygden.
- med unntak av hjelp til bolig er tiltak for vanskeligstilte gravide og mødre så vidt dårlig etablerte at de fortsatt bør sikres ved særskilte tilskott.»

11 Etterord til barna

En årsmelding kan være vanskelig å lese. Hva forteller den egentlig? Den sier ikke mye om at mange barn har det godt på en rekke måter her i landet. Den forteller mere om at forhold som er bra for barn blir truet eller ødelagt. Og den forteller om ting som mangler eller som burde rettes på. Det er slike forhold barn og voksne skriver eller ringer til Barneombudet om.

Årsmeldingen viser at der er mange store og små problemer og vansker for barn. I mange tilfelle kunne disse vært unngått dersom de voksne visste mere om hva barn trenger, hvordan barn opplever ting og dersom de voksne tok mere hensyn til dette. Altfor ofte kommer hensynet til barn i annen eller tredje rekke, ofte etter hensynet til de voksne selv eller andre ting de heller mener en bør bruke pengene til. De voksne tar gjerne feil når de tror at det er for dyrt å ta hensyn til barna. Et boligområde med gode og trygge lekemuligheter trenger ikke å koste mer enn et område som passer for biler men ikke for barn. Andre ganger kan det koste mer å ta hensyn til barn i første om-

gang, men likevel lønne seg i det lange løp. Hvis barn for eksempel får trygge lekeplasser og gode barnehager, slipper samfunnet å betale så mye for trafikkskader eller til å hjelpe barn med problemer de kan få på skolen hvis de ikke er vant til å være sammen med andre barn.

Årsmeldingen viser også at voksne iblant behandler barn annerledes enn de behandler andre

voksne. Ofte er det riktig at det er slik. Det ville ikke være rimelig å kreve det samme av barn som av voksne. Men noen ganger blir det helt galt. Dette gjelder for eksempel når barn blir slått av voksne selv om det de voksne vil lære barna er at de ikke skal slå dem som er mindre enn seg selv. Andre ganger kan det gå ut over mange barn på en gang. Voksne bestemte for eksempel at det var farlig å ha en småbåthavn like ved en stor fabrikk. Men de mener det er helt i orden å ha en skole der. Da foreldre og lærere ville vite hva de skulle gjøre hvis gass fra fabrikkene kom inn i skolen, fikk de vite at de burde få en plan fordi gassfaren ikke kunne godtas på arbeidsplassen til lærerne. Ingen har laget en skikkelig plan enda, og slett ikke på grunn av barna, enda en rekke kontorer er blitt spurt.

Vi har mange eksempler som viser at når det «bare» er barn det går ut over, er det liksom lettere å dytte ansvaret fra seg, eller ikke ta det så alvorlig. Barnehager får eksosen fra hovedveien inn til seg. Lekeområder som har vært brukt i mange år blir brukt til å bygge hus eller garasjer på, mens voksne får rett til å bruke områder som de vil — uten hensyn til barna — etter ganske få år.

Lovene her i landet sier en del om hva barn har rett til. Men det er ikke alltid nok. Vi trenger noen nye lover som slår fast barns rettigheter. Andre lover må forandres for å bli bedre. Det hender også at lover ikke blir fulgt for eksempel fordi det ikke finnes penger nok. Det hjelper ikke så mye å ha rett til barnehageplass hvis det ikke finnes barnehage der barnet bor, eller hvis det blir for dyrt å kjøre frem og tilbake til barnehagen.

Andre ganger kommer det ikke an på penger, men barn får en vanskelig situasjon fordi de voksne ikke klarer familiens problemer. Barna kommer for eksempel i klemme mellom foreldre som krangler om hvem barnet skal bo hos etter en skilsmisse, eller de voksne får ikke til samværet mellom barnet og begge foreldre. Da hjelper det ikke så mye at barnet har rett til samvær med begge to.

Noen barn flytter fra fosterforeldre til foreldre og så til nye fosterforeldre. Foreldre som ikke klarer å ta seg av barna får lov til å prøve om igjen og om igjen. Når dette skjer legger ikke de voksne nok vekt på at barnet trenger faste voksne og et stabilt hjem.

Vi kunne nevne flere eksempler. Men det er viktigere å se på hva vi kan gjøre for å rette på urettferdigheter og urimeligheter. De voksne kunne for eksempel spørre barna hva de synes burde være annerledes. Det betyr ikke at barna alltid har rett eller at det er barna som alltid skal bestemme. Men de voksne kunne høre på barna og sørge for at viktige barnesynspunkter kom bedre frem. Det burde være slik at når de voksne skal bestemme, så skal de ta hensyn til barna. De som bestemmer skulle ha plikt til å undersøke hva som er viktig for barn og plikt til å sørge for at det ble nok penger til ting som barn trenger.

Alle voksne er i grunnen enige om at barna skal ha det bra og at barn og unge er vår aller viktigste ressurs. Etter Barneombudets mening tar vi voksne ikke godt nok vare på denne ressursen. Dette er det viktigste av det som står i årsmeldingen.

Vedlegg 1

Lov om barneombud

§ 1 (formål)

Denne lov har til formål å bidra til å fremme barns interesser i samfunnet.

§ 2 (barneombud)

Kongen oppnevner for 4 år om gangen et barneombud.

Kongen oppnevner et råd som skal virke som et rådgivende organ for barneombudet.

§ 3 (Ombudets oppgaver)

Ombudet har til oppgave å fremme barns interesser overfor det offentlige og private, og skal følge med i utviklingen av barns oppvekstkår.

Ombudet skal særlig:

- a) av eget tiltak eller som høringsinstans ivareta barns interesser i samband med planlegging og utredning på alle felter,
- b) følge med i at lovgivning til vern om barns interesser blir fulgt,
- c) foreslå tiltak som kan styrke barns rettssikkerhet,
- d) fremme forslag til tiltak som kan løse eller forebygge konflikter mellom barn og samfunn,
- e) følge med i at det gis tilstrekkelig informasjon til det offentlige og private om barns rettigheter og tiltak de har behov for.

Ombudet kan virke av eget tiltak eller etter henvendelse fra andre. Barneombudet avgjør selv om en henvendelse gir tilstrekkelig grunn til behandling.

Vedlegg 2

Instruks for barneombudet og dets råd

Fastsatt ved Kongelig resolusjon av 11. september 1981 i medhold av § 6 i lov om barneombud av 6. mars 1981 nr. 5.

§ 1 Oppgaver

Barneombudet skal i henhold til denne instruks utføre de oppgaver det er pålagt i følge lov om

§ 4 (adgang til institusjoner og opplysningsplikt m.v.)

Ombudet skal ha fri adgang til alle offentlige og private institusjoner for barn.

Offentlige myndigheter og offentlige og private institusjoner for barn skal uten hinder av taushetsplikt gi Ombudet de opplysninger som trengs for å utføre Ombudets oppgaver etter denne lov. Opplysninger som trengs for å utføre Ombudets oppgave etter § 3 annet ledd bokstav b, kan, uten hinder av taushetsplikt, også kreves fra andre. Når det kan kreves opplysninger etter dette ledd, kan også protokoller og andre dokumenter kreves framlagt.

Reglene i tvistemålslovens § 204 nr. 1 og §§ 205—209 får tilsvarende anvendelse for Ombudets rett til å kreve opplysninger. Tvist om anvendelsen av disse reglene kan bringes inn for herreds- eller byretten, som avgjør spørsmålet ved kjennelse.

§ 5 (uttalelser fra Ombudet)

Ombudet har rett til å uttale seg om forhold som går inn under arbeidsområdet. Ombudet bestemmer selv hvem uttalelsene skal rettes til.

§ 6 (instruks for Ombud og Rådet)

Kongen fastsetter en alminnelig instruks for Ombudets og Rådets organisasjon og saksbehandling. For øvrig utfører Ombudet og Rådet sine oppgaver selvstendig og uavhengig.

§ 7 (ikrafttreden m.m.)

Denne lov gjelder også for Svalbard.

Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.

barneombud. Ombudet skal i sin virksomhet arbeide for at barns behov, rettigheter og interesser blir tatt tilbørlig hensyn til på alle samfunnsområder. Ombudet har ikke myndighet til å avgjøre saker eller omstøte vedtak i forvaltningen. Med barn menes her personer opptil oppnådd myndighetsalder.

Ombudet bør sørge for å holde offentligheten orientert om sitt arbeid.

§ 2 Hvordan saker blir tatt opp

Ombudet tar opp saker av eget tiltak eller etter henvendelse fra andre.

Enhver kan henvende seg til ombudet. Muntlige henvendelser skal ombudet sørge for blir satt opp skriftlig.

Den som henvender seg til ombudet, bør så vidt mulig gjøre rede for de grunner henvendelsen bygger på og legge frem de opplysninger og dokumenter som måtte finnes i saken.

Dersom en henvendelse angår et bestemt barn, og henvendelsen ikke kommer fra barnet selv, skal ombudet ikke behandle saken uten barnets samtykke. Når barnets alder tilsier det, skal også vergens samtykke innhentes. Dersom almene hensyn tilsier det, kan ombudet behandle saken, selv om samtykke som nevnt ikke er innhentet.

§ 3 Avvisning

Ombudet skal avvise henvendelser om konkrete enkeltkonflikter mellom et barn og dets foresatte, mellom foresatte innbyrdes om utøvelse av foreldreansvar og lignende saker. Ombudet skal i slike tilfeller opplyse om grunnen til avvisningen og gi informasjon om eventuelle eksisterende instanser som har til oppgave å behandle konflikter av denne type.

Ombudets avvisning kan ikke påklages.

§ 4 Henvisning

Henvendelser angående forhold som i det vesentlige angår lovanvendelses- eller saksbehandlingsspørsmål, skal ombudet henvisse til Sivilombudsmannen når denne har kompetanse.

Angår en henvendelse forhold som kan bringes inn for et forvaltningsorgan, kan den som henvender seg til ombudet, henvises til å ta saken opp med vedkommende organ. Ombudet kan også selv oversende saken dit.

Angår en henvendelse forhold som kan bringes inn for påtalemyndighet eller spesielt tilsynsorgan, kan ombudet etter nærmere undersøkelse av sakens omstendigheter oversende saken til vedkommende myndighet dersom vilkårene i fvl. § 13 b nr.6 er til stede.

§ 5 Henleggelse

Finner ombudet at det forhold en henvendelse gjelder, ikke gir grunn til kritikk eller annen oppfølging, kan saken henlegges. Ombudet kan videre henlegge en sak dersom det forhold henvendelsen gjelder, er rettet eller opphørt.

Ombudet kan på ethvert trinn i saksbehandlingen også ut fra arbeidsmessige grunner henlegge en sak. Ombudet bør imidlertid søke å behandle et representativt utvalg av saker.

Den som har henvendt seg til ombudet, skal underrettes om henleggelsen og grunnen til den.

Ombudets henleggelse kan ikke påklages.

§ 6 Saksbehandlingsregler

Forvaltningslovens kap. I-III og offentlighetsloven gjelder for ombudets virksomhet.

Ombudet skal før det avgir sin uttalelse påse at saken er så godt opplyst som mulig. Ombudet avgjør hvilke skritt som bør tas til avklaring av saksforholdet.

Også når det ikke følger av andre regler, skal ombudet bevare taushet om kilden for opplysninger det har benyttet seg av, når kilden uttrykkelig har betinget seg dette.

§ 7 Ombudets uttalelse i saken

Ombudet skal personlig ta standpunkt i alle saker som det har tatt opp til behandling og som ikke er blitt henlagt etter instruksens § 5. Som hovedregel skal ombudets standpunkt formes som en skriftlig uttalelse med begrunnelse.

Ombudet bestemmer selv hvem uttalelsen skal rettes til. Uttalelsen kan også rettes til presse og kringkasting eller andre, i den utstrekning ombudet finner det hensiktsmessig.

Ombudet skal ikke uttale seg om lovligheten av et forhold når Sivilombudsmannen har avgitt uttalelse eller når forholdet enten er avgjort av domstolene eller er brakt inn for domstolene til avgjørelse. Ombudet kan likevel kritisere den faktiske og rettslige tilstand som Sivilombudsmannens uttalelser eller domstolenes avgjørelse avdekker.

§ 8 Årlig rapport

Ombudet skal hvert år innen 1. april avgi en rapport til departementet om sin virksomhet i det foregående kalenderår. Rapporten skal være offentlig tilgjengelig.

§ 9 Personal- og økonomiforvaltning

Ombudet utnevnes i statsråd for fire år om gangen. Ingen kan være ombud for mer enn åtte år til sammen.

Til disposisjon for sitt arbeid har ombudet et sekretariat. Sekretariatets medarbeidere ansettes etter regler som gis av departementet.

Ombudets kontorsjef er fast stedfortreder for ombudet. Ombudet og dets saksbehandlere bør ha en variert faglig sammensetning.

Reglement for økonomiforvaltningen i departementene og reglement for departementenes organisasjon og saksbehandling skal gjelde så langt de passer.

§ 10 Barneombudets råd

I tilknytning til ombudet opprettes det et råd. Rådet utnevnes i statsråd for fire år om gangen. Det består av seks medlemmer med personlige varamedlemmer, foruten ombudet selv, som er rådets leder.

Departementene har fullmakt til å foreta suppleringsoppnevninger, dersom et medlem eller varamedlem fratrer i perioden.

Rådet skal fungere som et rådgivende, konsultativt organ for Barneombudet, og skal bistå ombudet i dets arbeid ved å drøfte spørsmål vedrørende ombudets virksomhet. Både ombudet og de øvrige rådsmedlemmer kan ta opp spørsmål som de mener bør drøftes. Ombudet kan legge spørsmål om løsning av enkeltsaker frem også for enkeltmedlemmer av rådet.

Rådet skal ikke ha noen utadrettet funksjon, og heller ingen besluttende myndighet i forhold til ombudet.

Rådet bør møtes med regelmessige mellomrom minst fire ganger i året. Dersom minst to rådsmedlemmer forlanger det, skal rådet innkalles til ekstraordinært møte. Innkallelse til rådsmøter foretas av ombudet med minst to ukers varsel. Dagsorden og sakspapirer skal utsendes minst en uke før møtet.

Departementet har rett til å delta i rådets møter. Ombudet kan gi andre adgang til å delta i møtene.

Det skal føres referat fra møtene i rådet.

§ 11 Ikrafttredelse

Denne instruks trer i kraft straks.

Vedlegg 3

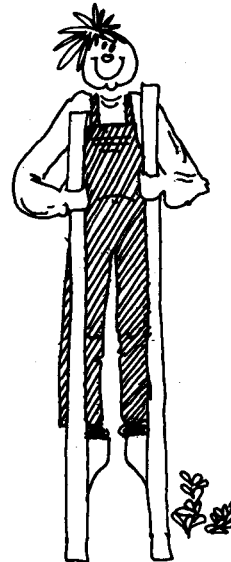
Budsjett og regnskap

Barneombudets totale budsjett for 1982 var på i alt kr. 1.113.280,—. Budsjettets fordeling på ulike poster og det faktiske forbruk fremgår av tabellen nedenfor.

Barneombudets totale regnskap viser et mindre overskudd på kr. 9.850,— og må derfor sies å være i overensstemmelse med budsjettet. Underskuddet på post 11, Varer og tjenester, balanseres av overskuddet på post 01, Lønn og godtgjørelser. Dette er i tråd med tillatelse gitt av Forbruker- og administrasjonsdepartementet.

Når det gjelder post 01, Lønn og godtgjørelser, kan bemerkes at Ombudet i perioden 1. januar — 31. mars 1982 dekket både lønn til kontorsjef og vikarierende kontorsjef. Overskuddet på underpost 01-7, Godtgjørelse til råd, skyldes at Ombudet i liten grad har gjort bruk av rådsmedlemmene utover selve møtene. Dette med tanke på å få budsjettet som helhet til å balansere.

Når det gjelder post 11, Varer og tjenester, henfører seg underskuddet på underpost 11-4, Kontortjenester, i hovedsak til informasjonsbrosjyrer om Barneombudet. Men også telefonutgiftene var høyere enn antatt. Budsjetttrammen for Husleie,

underpost 11-0, var også satt langt lavere enn avtalt husleie. For å kompensere for de nevnte underskudd, har kontoret utvist stor forsiktighet med hensyn til å belaste budsjettet med kostnader for reiser, møter og seminarer, noe som blant annet vises ved overskudd på underpost 11-3, Reiseutgifter, og underpost 11-5, Møter og seminarer.

Kap. 1550 Barneombudet Budsjett og regnskap 1982

POST	Budsjett	Regnskap	Rest
01-1 Organiserte stillingshjempler	564.000,—	593.355,64	- 29.355,64
01-2 Ekstrahjelp	38.000,—	33.433,26	4.566,74
01-7 Styrer, råd og utvalg	57.240,— ¹⁾	17.936,—	39.304,—
01-8 Trygd, pensjoner	113.000,—	104.137,—	8.863,—
01 Lønn og godtgjørelser	772.240,— ¹⁾	748.861,90	23.378,10
11-1 Maskiner, inventar og utstyr	80.040,— ²⁾	4.344,37	75.695,63
11-2 Forbruksmateriell	17.000,—	30.437,21	- 13.437,21
11-3 Reiseutgifter m.v. (Håndkassa)	38.000,—	31.287,10	6.712,90
11-4 Kontortjenester. Trykning, Porto, Telefon	54.000,—	119.637,35	- 65.637,35
11-5 Møter og seminarer (opplysningsvirksomhet)	76.000,—	35.776,15	40.223,85
11-9 Bygningers drift, lokalleie	76.000,—	133.085,—	- 57.085,—
11 Varer og tjenester	341.040,— ²⁾	354.567,18	- 13.527,18
Totalt kap. 1550 Barneombudet	1.113.280,—	1.103.429,08	9.850,92

¹⁾ Denne posten er redusert med 2% av det opprinnelige budsjett på kr. 778.000,— for post 01.

²⁾ Denne posten er redusert med 2% av de

